

Aktuální aspekty resocializace odsouzených

Jakub Hráček

Bakalářská práce
2022

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta aplikované informatiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta aplikované informatiky
Ústav bezpečnostního inženýrství

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Jakub Hráček**
Osobní číslo: **A18530**
Studijní program: **B3902 Inženýrská informatika**
Studijní obor: **Bezpečnostní technologie, systémy a management**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **Aktuální aspekty resocializace odsouzených**
Téma práce anglicky: **Current Aspects of Resocialization of Convicts**

Zásady pro vypracování

1. Vypracujte literární rešerši zaměřenou na téma kvalifikační práce.
2. Vymezte zkoumanou oblast – fenomenologie, etiologie, právní aspekty.
3. Analyzujte vliv a úspěšnost resocializace odsouzených v průběhu výkonu trestu odnětí svobody, náhradního trestu a po propuštění z výkonu trestu.
4. Výstupy praktické části kvalifikační práce vyhodnoťte a prezentujte v grafické podobě.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

1. VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014, 815 s. ISBN 9788026206965.
2. NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2009, 498 s. ISBN 9788020016799.
3. NOVÁK, Tomáš a POKORNÁ, Alžběta. *Asertivita jako lék v profesních a mezilidských vztazích*. Praha: C.H. Beck, 2003, ix, 118 s. Populárně odborné příručky. ISBN 807179354X.
4. ŠPANKOVÁ, Jana. *Resocializácia odsúdených*. Plzeň. Vydavatelství a nakladatelství Čeněk. 2013. ISBN – 9788073804848.
5. VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita v edukační a sociální práci*. Pardubice. Univerzita Pardubice. 2012. ISBN – 9788073955076.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Mgr. Stanislav Zelinka**
Ústav bezpečnostního inženýrství

Datum zadání bakalářské práce: **17. ledna 2022**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. května 2022**

doc. Mgr. Milan Adámek, Ph.D. v.r.
děkan

Ing. Jan Valouch, Ph.D. v.r.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 17. ledna 2022

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové/bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty aplikované informatiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové/bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na diplomové/bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně, dne 26.5.2022

Jakub Hráček, v.r.
podpis studenta

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá aktuálními aspekty resocializace odsouzených. Vymezuje pojmy fenomenologie, etiologie a právní aspekty vztahující se k tomuto tématu. Cílem práce je zkoumat vliv a úspěšnost resocializace odsouzených v průběhu výkonu trestu odnětí svobody, náhradního trestu a po propuštění z výkonu trestu. Zabývá se také aktuálními metodami resocializace odsouzených, metodami prevence návratu do vězení, Recidivou odsouzených, bydlením pro propuštěné a jejich první zaměstnání na svobodě a dohledem nad nimi, neziskovými organizacemi, které pomáhají s resocializováním odsouzených a jejich zařazení do běžného pracovního života. Práce poukazuje na roli Vězeňské služby ČR při fenoménu procesu propouštění a přípravy na něj.

Klíčová slova: resocializace, recidiva, trest odnětí svobody

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with current aspects of resocialization of convicts. Defines the concepts of phenomenology, etiology and legal aspects related to this topic. The aim of the thesis is to examine the influence and success of resocialization of convicts during the execution of imprisonment, substitute sentence and after release from prison. It also deals with current methods of resocialization of convicts, methods of prevention of return to prison, recidivism of convicts. housing for the released and their first job at large and their supervision, non-profit organizations that help with the resocialization of convicts and their integration into normal working life. The thesis points out the role of the Prison Service of the Czech Republic in the phenomenon of the process of release and preparation for it.

Keywords: resocialization, recidivism, imprisonment

Chtěl bych poděkovat PhDr. Mgr. Stanislavu Zelinkovi, který mě při zpracování bakalářské práce ochotně vedl. Děkuji mu za poskytování odborných a cenných rad, podporu a trpělivost.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 TREST ODNĚTÍ SVOBODY	11
1.1 ALTERNATIVNÍ TREST	13
1.2 VAZBA	14
1.3 ÚČEL VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	15
2 PENITENCIÁRNÍ PÉČE	17
2.1 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA	17
2.1.1 Úkoly Vězeňské služby	18
2.2 PROGRAM ZACHÁZENÍ S ODSOUZENÝMI	19
2.2.1 SARPO	20
2.3 AKTIVITY PROGRAMU ZACHÁZENÍ.....	22
2.3.1 Pracovní aktivity	22
2.3.2 Vzdělávací aktivity.....	23
2.3.3 Speciální výchovné aktivity	24
2.3.4 Zájmové aktivity	24
2.3.5 Oblast vytváření vnějších vztahů	25
2.3.6 Další aktivity a programy	25
2.3.7 3Z – Zastav se, zamysli se, změň se.....	26
2.4 VLIV PROSTŘEDÍ VĚZENÍ NA ODSOUZENÉHO	26
3 RESOCIALIZACE	28
3.1 VYMEZENÍ POJMU RESOCIALIZACE	28
3.2 POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE	29
3.2.1 Dělení postpenitenciární péče	29
3.3 KONTINUÁLNÍ SOCIÁLNÍ PÉČE	29
3.4 STÁTNÍ SUBJEKTY KONTINUÁLNÍ SOCIÁLNÍ PÉČE.....	30
3.4.1 Sociální pracovník Vězeňské služby ČR	30
3.4.2 Kurátor pro mládež	31
3.4.3 Sociální kurátor pro dospělé.....	31
3.4.4 Probační a mediační služba České republiky	32
3.4.5 Spolupráce Probační mediační služby a sociálního kurátora	34
3.5 NESTÁTNÍ SUBJEKTY KONTINUÁLNÍ SOCIÁLNÍ PÉČE	35
II PRAKTICKÁ ČÁST	37
4 ORGANIZACE POMÁHAJÍCÍ TRESTANÝM OSOBÁM	38
4.1 NESTÁTNÍ ORGANIZACE	38
4.1.1 Rubikon, z.ú.	38
4.1.2 Za branou, z.s.	38

4.1.3	Na svobodě, z.s.	39
4.1.4	Lighthouse, z.s.	39
4.1.5	Mezinárodní vězeňské společenství, z.s.	39
4.2	OSTATNÍ ORGANIZACE	39
4.2.1	Armáda spásy	40
4.2.2	Arcidiecézní charita Praha	40
4.2.3	Český helsinský výbor, z.s.	40
5	ÚSPĚŠNOST RESOCIALIZACE	42
5.1	ÚSPĚŠNOST RESOCIALIZACE VE VTOS	42
5.1.1	Příprava na propuštění odsouzených	42
5.1.2	Výstupní oddělení	43
5.1.3	Dopady na jedince po VTOS	44
5.1.4	Recidiva ve VTOS	45
5.1.5	Aktuální programy VS ČR	49
5.2	ÚSPĚŠNOST RESOCIALIZACE V PRŮBĚHU NÁHRADNÍHO TRESTU	50
5.3	ÚSPĚŠNOST RESOCIALIZACE S PODPOROU SOUKROMÝCH SUBJEKTŮ	57
5.3.1	Dopad práce Rubikon centra	62
5.3.2	Účinnost trestů	63
	ZÁVĚR	66
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	68
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	74
	SEZNAM OBRÁZKŮ	75
	SEZNAM TABULEK	76

ÚVOD

Téma resocializace je v České republice není často probírané téma. Široká veřejnost se k propuštěným odsouzeným staví předpojatě a zdrženlivě. Je ale nutné propuštěné osoby zařadit zpět do společnosti a dát jim možnost poučit se ze svých chyb a začít žít normální život. Veřejnosti je také nutno ukázat, že jsou tito lidé, pokud jsou správně resocializováni, neškodní a ochotní být součástí společnosti.

Teoretická část práce pojednává o aktuálních aspektech resocializace odsouzených. Vymezuje pojmy fenomenologie, etiologie a právní aspekty vztahující se k tomuto tématu. Zabývá se trestem odnětí svobody, penitenciární péčí, Vězeňskou službou, resocializací a kontinuální sociální péčí. Praktická část zkoumá úspěšnost resocializace ve výkonu trestu odnětí svobody, náhradního trestu a po propuštění na svobodu s podporou neziskové organizace. Tato úspěšnost je analyzovaná mírou recidivy u jednotlivých způsobů resocializace odsouzených. Cílem práce je zkoumat vliv a úspěšnost resocializace odsouzených v průběhu výkonu trestu odnětí svobody, náhradního trestu a po propuštění z výkonu trestu. Práce se zabývá také aktuálními metodami resocializace odsouzených a neziskovými organizacemi, které pomáhají s resocializováním odsouzených a jejich zařazením do běžného pracovního života.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TREST ODNĚTÍ SVOBODY

Společnost se řídí systémem společenských pravidel a chování, chápaných jako pravidla pro vědomé jednání nebo jako požadavek společnosti na žádoucí a vhodné chování. Systém sociální kontroly se skládá z mechanismů, jejichž význam spočívá v udržování stability a pořádku ve společnosti, a to prostřednictvím různých institucí a sankcí. Sankce představují reakci na chování, které je v případě jednotlivce nebo skupiny považováno za nepřijatelné. Účelem sankcí je zajistit dodržování norem.

Pachatel trestného činu a samotný čin jsou z hlediska trestního práva chápány jako přesně definovaný kriminální jev. Trestní právo hmotné v zásadě definuje, co je trestný čin a jaký trest za tento čin uložit. Trestní právo procesní upravuje samotné trestní řízení. Trestní zákon vymezuje okolnosti trestného činu, druhy trestů a jejich výkon. [1]

Legislativní a regulační základ pro výkon trestu odnětí svobody (dále jen VTOS) je vymezen zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a vyhláškou ministra spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody (ŘVTOS). „U mladistvých se v souladu se zákonem č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže užívá termín trestní opatření odnětí svobody § 24, odst. 1 písm. i) cit. zákona“. [2][3]

O VTOS následně pojednává Jednací řád pro okresní a krajské soudy, vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., která obsahuje ustanovení související s výkonem trestu. Další základní zákonitosti jsou ukotveny v Ústavě České republiky, Listině základních práv a svobod, v Trestním zákoníku a mezinárodních úmluvách, kterými je Česká republika vázána. [4]

VTOS je vykonáván ve věznicích. V některých věznicích jsou zřízena oddělení, která jsou specializovaně určená k výkonu trestu specifických skupin vězňů, včetně dvou vězeňských nemocnic. První se nachází v Praze – Pankrácí a druhá v Brně. [2]

Trest odnětí svobody je univerzální trest, což znamená, že jej lze uložit pachateli za každý trestný čin. Je to zároveň nejpřísnější trest, protože se jedná o trest nejvíce zasahující do základních práv a svobod jednotlivce. Jde se o základní trest, i když v současnosti není nejčastěji udělovaným druhem trestu. Je to také nenahraditelný trest, protože pro některé pachatele je jakákoli jiná forma trestu než odnětí svobody nepřijatelná. [4]

Trest odnětí svobody dělíme následovně:

- nepodmíněný trest odnětí svobody
- podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody
- podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem
- výjimečný trest

Při stanovení délky *nepodmíněného trestu odnětí svobody* soud přihlíží k povaze a závažnosti přečinu, jakož i k účinnosti trestu a přihlíží k přitěžujícím a polehčujícím okolnostem. Trest lze uložit s horní hranicí trestní sazby dvaceti let vězení.

Soud může uložit i další typ trestu, a tím je *podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody*, lépe známý jako podmínka. Výkon trestu může soud odročit nejvýše na dobu tří let, pokud jsou jasné důvody, že účelu trestu bude dosaženo bez toho, aniž by musel odsouzený nastoupit k výkonu trestu. Soud v tomto případě zohledňuje hlavně osobu pachatele a jeho ochotu poučit se ze svých chyb a příslib vhodného společenského chování. Soud v případě podmíněného odsouzení stanoví zkušební dobu v rozmezí od jednoho roku do pěti let a může odsouzenému stanovit povinnosti a omezení, jejichž účelem je vést odsouzeného ke spořádanému životu. Často soud ukládá odsouzenému povinnost uhradit způsobenou škodu. Pokud je podmíněně odsouzený příkladný v plnění povinností uložených soudem, je na něj z právního hlediska nahlíženo jako na neodsouzeného. Pokud však osoba poruší podmínky podmíněného trestu, soud rozhodne o výkonu stanoveného trestu, prodlouží zkušební dobu, uloží nové povinnosti a omezení nebo jejich ponechání v účinnosti.

U *podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem* provádí soud stejné kroky jako v případě trestu podmíněného odsouzení. Dohledem je v tomto případě individuální kontakt pachatele s pracovníkem Probační a mediační služby (dále jen PMS) v pravidelných intervalech za účelem kontroly, zda vězeň dodržuje podmínky soudu a pozorovat a kontrolovat chování odsouzeného. Jen tak je možné zajistit ochranu společnosti a zabránit opětovnému páčání trestné činnosti. Pomáhá také pachateli vést společensky přijatelný život pod vedením zkušených pracovníků. Způsob rozhodování, jakým se soud určuje, jestli se podmíněně odsouzený ve zkušební době choval vhodně, nebo jestli nastoupí výkon trestu, se nemění.

Výjimečný trest odnětí svobody může být uložen, jde-li o zvlášť závažný trestný čin nebo je-li pachatel obtížně napravitelný. Tresty mohou být uloženy v rozmezí od dvaceti do třiceti

let vězení. Výjimečným trestem odnětí svobody je také doživotí. Tento trest je uložen tomu, kdo spáchal vraždu nebo způsobil smrt jiné osoby spácháním velmi závažného trestného činu. Tento trest lze uplatnit, je-li trestný čin spáchán zvláště zavrženíhodným způsobem nebo je-li malá šance, že pachatele bude možné napravit jinak.

Kromě trestů lze při splnění podmínek zákona uplatnit i *ochranná opatření*. Účelem těchto opatření je ochrana společnosti před pachateli trestných činů a jiných trestných činů. Slouží také k pomoci osobám postižených chorobami a jejich léčbou. Mezi ochranné opatření patří ochranná výchova, zabezpečovací detence, ochranné léčení a propadnutí věci nebo majetku. Ochrannou výchovu a její vymáhání upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže a následná tři zmiňovaná ochranná opatření pak upravuje trestní zákoník. [4]

1.1 Alternativní trest

K trestu odnětí svobody není nutné přistoupit pokaždé. Nepodmíněný trest odnětí svobody má zejména podpůrnou povahu a soud může k tomuto trestu přistoupit pouze tehdy, nelze-li k dosažení účelu trestu použít jiný trest, který by byl vzhledem k okolnostem přiměřený.

Alternativní trest chápeme jako formu trestu, která není přímo spojená s odnětím svobody. Je nutné, aby pachatel vyhovoval stanoveným podmínkám trestu a také k němu měl aktivní vztah. Hlavní myšlenkou alternativního trestu je snažení o vyhnutí se trestu odnětí svobody a jeho případným negativním dopadům, které by na odsouzeného mohl mít.

Alternativní tresty se slučují s trestem odnětí svobody, případně se místo něj ukládají. Pokud pachatel nesplní podmínky alternativního trestu, může mu být místo něj uložena jiná sankce. Zpravidla touto sankcí bývá trest odnětí svobody. Aplikací alternativních trestů se zabývá Probační a mediační služba. Tato státní organizační složka formuje předpoklady pro použití těchto trestů. Činnost Probační a mediační služby je upravena zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě ČR. [4]

Alternativní tresty se používají zejména z těchto důvodů:

- Ekonomické – náklady na pobyt odsouzených ve vězení jsou velkou částí státního rozpočtu. Alternativní trest se ukládá zejména v případě, pokud je zřejmé, že osoba může být napravena i jiným způsobem než VTOS. Tudíž může být nadále aktivní ve společnosti, pracovat a odvádět daně státu a přispívat tak do státního rozpočtu.

- Psychologické – tyto důvody platí především u mladistvých pachatelů. U těchto pachatelů existuje vysoká pravděpodobnost, že by byli pobytem za mřížemi ještě více poškozeni. **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů.**

Podle zákona trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., lze v současnosti uložit následující alternativní tresty:

- Ztráta čestných titulů a vyznamenání
- Ztráta vojenské hodnosti
- Zákaz činnosti
- Propadnutí majetku
- Peněžitý trest
- Propadnutí věci
- Vyhoštění
- Zákaz pobytu
- Obecně prospěšné práce
- Domácí vězení [12]

Nejčastěji ukládaným náhradním trestem je podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody. Nejčastěji ukládaným alternativním trestem, který nesouvisí VTOS, je trest obecně prospěšných prací. Trest obecně prospěšných prací představuje 10 % veškerých uložených sankcí a od roku 1999 je druhým nejčastěji ukládaným alternativním trestem i přes to, že se za posledních 5 let se snížilo jeho využívání. Oproti tomu nejméně často využívanými tresty jsou trest domácího vězení a peněžitý trest. [15]

1.2 Vazba

Vazba je dalším důležitým prvkem provázaným s trestem odnětí svobody. Vazbu upravuje zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. Účelem vazby je znemožnit obviněnému útěk mimo území ČR nebo vyhýbaní nebo ukrývání se před trestním stíháním. Dalším účelem je znemožnit obviněnému, aby nějakým způsobem ovlivňovat svědky, kteří doposud nebyli vyslechnuti, popřípadě aby ovlivňoval další obviněné osoby, které jsou součástí trestního stíhání nebo nějakým jiným způsobem mařit objasňování skutečností a úřední vyšetřování. Vazba taktéž zajišťuje, aby zadržovaný jedinec nepokračoval v trestné činnosti, ze které byl

obviněn, nebo zmařit pokusy o vykonání trestného činu, který chystal, případně kterým hrozil.

K VTOS dochází až po skončení trestního řízení na základě soudního rozhodnutí. Jestliže byl obžalovaný shledán vinným, je mu tím pádem možno uložit trest odnětí svobody.

Trest odnětí svobody můžeme považovat v lidském životě za velmi významný okamžik. To platí obzvlášť pro osoby trestané nebo odsouzené poprvé. Z osoby, která byla trestána a byla ve vězení, se stává osoba s nálepkou odsouzeného zločince, které se zbavuje jen velmi těžko. Toto přízvisko s odsouzeným zůstává nejen v průběhu výkonu trestu, ale i dlouho po jeho propuštění. Společnost se k takovým osobám chová odtažitě a nahlíží na ně jako na potenciálně nebezpečné. Tento trest je reakcí společnosti na hrubé porušení společenského a přijatelného chování a pro odsouzeného tím vznikají etické a stigmatizační důsledky. [4]

Člověk, který byl uvězněn, přichází v momentě svého uvěznění o dvě základní opory. Těmi jsou zaměstnání a rodina. Pravděpodobnost, že se odsouzený vrátí k takovému životu, který je společností považován za normální, je bez těchto dvou základních opor velice nízká. [2][52]

1.3 Účel výkonu trestu odnětí svobody

Hlavní úkolem výkonu trestu odnětí svobody je resocializace odsouzeného, která v širším smyslu zahrnuje i ochranu společnosti. Zacházení s odsouzeným musí být postaveno takovým způsobem, aby odsouzeného motivovalo ke spolupráci se zaměstnanci věznice, formovalo u odsouzeného hodnotový žebříček a osobní postoj ve výkonu trestu a k respektování právních norem a společenských pravidel. Zapotřebí je také posilovat a udržovat sociální vztahy s venkovním světem takovým způsobem, který bude přiměřeně stimuluje. Jedná se především o návštěvy blízkých, dopisování nebo obdržení balíku. [5]

Úkolem trestu odnětí svobody je také vychovat odsouzeného takovým způsobem, aby vedl spořádaný život a působil na ostatní členy společnosti výchovným způsobem. Dalším důležitým faktorem je, že nesmí dojít k ponížení lidské důstojnosti odsouzeného. [4]

Z pohledu penologie rozlišujeme obecně dvě základní funkce:

- Vyrovnávací funkce
- Regulativní funkce

Vyrovňovací funkce sleduje podstatu trestu s ohledem na spáchaný zločin. Zaměřuje se především na minulost a usiluje o možnost kompenzace nebo emocionální uspokojení poškozeného. Další hledisko, které tato funkce sleduje, je prostor, čas a příležitost, které jsou poskytnuty odsouzenému, aby se zamyslel nad svými skutky, vyrovnal se s vinou a přijal odpovědnost za trestný čin, který spáchal.

Regulativní funkce přichází na řadu, pokud odsouzený neprojevuje známky lítosti nebo uvědomění, respektive "nemá svědomí". Tato funkce si klade za cíl ochranu společnosti před zločinem, a to volbou vhodných výchovných prostředků a regulací problémového chování. Mezi základní metody patří izolování pachatele, kdy hlavním účelem je znemožnit mu páchat další trestnou činnost. Dalšími metodami jsou prevence a převýchova pachatele ke společensky akceptovatelnému životu a aby působil výchovně na osoby ve svém okolí. Hlavním cílem trestu a nápravy pachatele je výchovná funkce. Tato funkce je zaměřena na resocializaci odsouzeného a snaží se jej vést k pozitivní změně v jeho chování.

Účinnost trestu je možné měřit jen velmi obtížně. Z výzkumů je možné pozorovat informace o míře recidivy. To je jedno z předních kritérií s ohledem na účinnost trestu a jeho vlivu na odsouzeného. [4]

Tato kapitola popisovala výkon trestu odnětí svobody a jeho účel, alternativní tresty a jejich druhy, důležitost vazby a platnou legislativu, která se k těmto tématům vztahuje.

2 PENITENCIÁRNÍ PÉČE

Pojem penitenciární pochází z latinského slova „paenitentia“, což v latině znamená nápravu. Podle slovníku cizích slov lze význam tohoto slova popsat jako trestnost, lítost a pokání. V současné době je možné význam tohoto slova vyložit jako trestnost a nápravu.

Penitenciariстика, nebo také penitenciární věda, je „*naukou o výkonu a účinnosti trestu odnětí svobody z hlediska obecných a zvláštních podmínek a zejména použitých metod, forem a prostředků nápravně výchovné činnosti podle stupně dosažené nápravy u jednotlivých kategorií nápravy odsouzených. Vychází z poznatků vědních oborů aplikovaných na podmínky vězeňství, především z penitenciární psychologie, pedagogiky, sociologie a práva.*“ [48]

Penitenciární péče je tedy aplikací zásad a postupů penitenciární vědy, a to zaměstnanci vězení, zejména tedy Vězeňské služby, psychologů, lékařů, speciálních pedagogů a sociálních pracovníků.

2.1 Vězeňská služba

„Vězeňská služba České republiky byla zřízena Zákonem ČNR č. 555 v roce 1992. Navázala na svého předchůdce Sbor nápravné výchovy. Vězeňská služba spadá do resortu ministra spravedlnosti a je přímo řízena generálním ředitelem, který má sídlo v Praze. Vězeňská služba zajišťuje výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody a dále i ochranu, pořádek a bezpečnost při výkonu a správě soudnictví. Vězeňská služba se vnitřně člení do tří skupin: na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu. První dvě jmenované složky mají postavení ozbrojeného sboru. Hlavní úkoly Vězeňské služby jsou následující: vězeňská stráž střeží a předvádí osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu, střeží objekty Vězeňské služby a v těchto místech zajišťuje pořádek a kázeň. Justiční stráž zajišťuje pořádek a bezpečnost v soudních budovách a v jiných místech činnosti soudu a Ministerstva spravedlnosti. Správní služba zabezpečuje organizační, ekonomickou, speciální výchovnou, zdravotní a další odbornou činnost. Na významné části úkolů správní služby se podílejí občanští pracovníci (civilisté)“. [9]

V současné době se v ČR provozuje 25 věznic, 10 vazebních věznic a od roku 2009 byly zřízeny dva detenční ústavy pro výkon zabezpečovací detence. Jeden z těchto ústavů se nachází v Brně a druhý v Opavě. K datu 31. prosince 2021 bylo ve věznicích umístěno 18 748 odsouzených. Ke stejnému datu pracovalo ve vězení 11 220 pracovníků Vězeňské služby (dále jen VS). [10][11]

V České republice dělíme věznice na 2 typy:

- věznice s ostrahou
 - s nízkým stupněm zabezpečení
 - se středním stupněm zabezpečení
 - s vysokým stupněm zabezpečení
- věznice se zvýšenou ostrahou [12]

2.1.1 Úkoly Vězeňské služby

VS má podle §2 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní, povinnost plnit následující úkoly:

- a) *„spravuje a střeží vazební věznice a věznice a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody,*
- b) *spravuje a střeží ústavy pro výkon zabezpečovací detence,*
- c) *střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody a eskortuje tyto osoby do výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, ústavního ochranného léčení nebo zabezpečovací detence, a to bezprostředně po ukončení výkonu vazby, zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody,*
- d) *prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění,*
- e) *provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky při výkonu vazby a při výkonu trestu odnětí svobody,*
- f) *zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva a v jiných místech jejich činnosti a v rozsahu stanoveném tímto zákonem zajišťuje pořádek a bezpečnost při výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství,*
- g) *vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody,*
- h) *provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby,*
- i) *vede evidenci osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky,*

- j) plní úkoly, které pro ni vyplývají z vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána,*
- k) zabezpečuje vzdělávání příslušníků Vězeňské služby (dále jen "příslušníci") a občanských zaměstnanců Vězeňské služby, které provádí Akademie Vězeňské služby, a vzdělávání osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, které provádí Střední odborné učiliště,*
- l) poskytuje zdravotní služby ve svých zdravotnických zařízeních osobám ve výkonu vazby, osobám ve výkonu zabezpečovací detence a osobám ve výkonu trestu odnětí svobody, příslušníkům a občanským zaměstnancům Vězeňské služby; v případě potřeby zabezpečuje zdravotní služby u mimovězeňských poskytovatelů zdravotních služeb,*
- m) poskytuje nebo zajišťuje odbornou péči osobám s adiktologickou poruchou, které jsou ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence,*
- n) zabezpečuje zdravotní služby u mimovězeňských poskytovatelů zdravotních služeb dětem, které má ve výkonu vazby nebo trestu jejich matka u sebe; za tím účelem zajišťuje jejich převoz k mimovězeňským poskytovatelům zdravotních služeb,*
- o) v rozsahu stanoveném zvláštním právním předpisem objasňuje a prověřuje vlastními pověřenými orgány (dále jen „pověřené orgány Vězeňské služby“) trestné činy osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence; ve spolupráci s Generální inspekcí bezpečnostních sborů se podílí na předcházení a odhalování trestné činnosti příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců zařazených k výkonu práce ve Vězeňské službě spáchané při výkonu služby nebo při plnění pracovních úkolů“.*

Úkoly zajišťují ve Vězeňské službě vězeňská stráž, justiční stráž, správní služba, Akademie Vězeňské služby a pověřené orgány Vězeňské služby. [13]

2.2 Program zacházení s odsouzenými

Úloha programů zacházení vychází ze zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži ČR, který vězeňské službě vymezuje takové úkoly, které budou kontinuálně působit na osoby ve VTOS a taktéž i na určité skupiny osob ve výkonu vazby. Cílem těchto úkolů je vytvoření takových podmínek, aby byly odsouzené osoby po propuštění připraveny žít spořádaný život. [7]

Příjem odsouzeného do VTOS postupuje hlavně na základě pravomocného a vykonatelného rozhodnutí soudu, zejména rozhodnutím k nastoupení výkonu trestu nebo příkazem k dodání odsouzeného do výkonu trestu. V první řadě je odsouzený ubytován v nástupním oddělení v konkrétní věznici. V nástupním oddělení stráví dva týdny, kde podstoupí vstupní penitenciární diagnózu, po jejíž vyhodnocení vznikne komplexní zpráva o odsouzeném, ze které následně vychází program zacházení, jehož úkolem je sledovat dosažení účelu výkonu trestu. Zkoumá se současný stav odsouzeného, ve kterém se aktuálně nacházel při nástupu VTOS. Tato vyšetření provádí odborní zaměstnanci věznice, jmenovitě lékař, psycholog, speciální pedagog a sociální pracovník. Jedná se o komplexní analýzu úplného stavu odsouzeného, ať už po zdravotní, fyzické či psychické stránce. Zahrnuje také zprávu o osobě odsouzeného, o spáchaném trestném činu, a důkladnou sociální anamnézu a hodnocení možných rizik, která by mohly bránit v úspěšné resocializaci odsouzeného do společnosti v budoucnu.[1]

Nejčastějším způsobem vyšetření psychického stavu je rozhovor. Důležitými aspekty je navázání kontaktu a jeho udržení a posílení ochoty ke spolupráci. Nutno je také vzbudit v člověku důvěru a vyvarovat se napjatým situacím a obavám, které by mohly v důsledku vyšetření vzniknout.

Psychologické vyšetření se dělí na dva základní principy:

- ekologický přístup – psychický stav jedince je ovlivněn prostředím, v němž vyrůstal a ve kterém nyní žije;
- princip kontinuity – vyšetření by mělo zachytit všechny podstatné informace z různých životních období.[17]

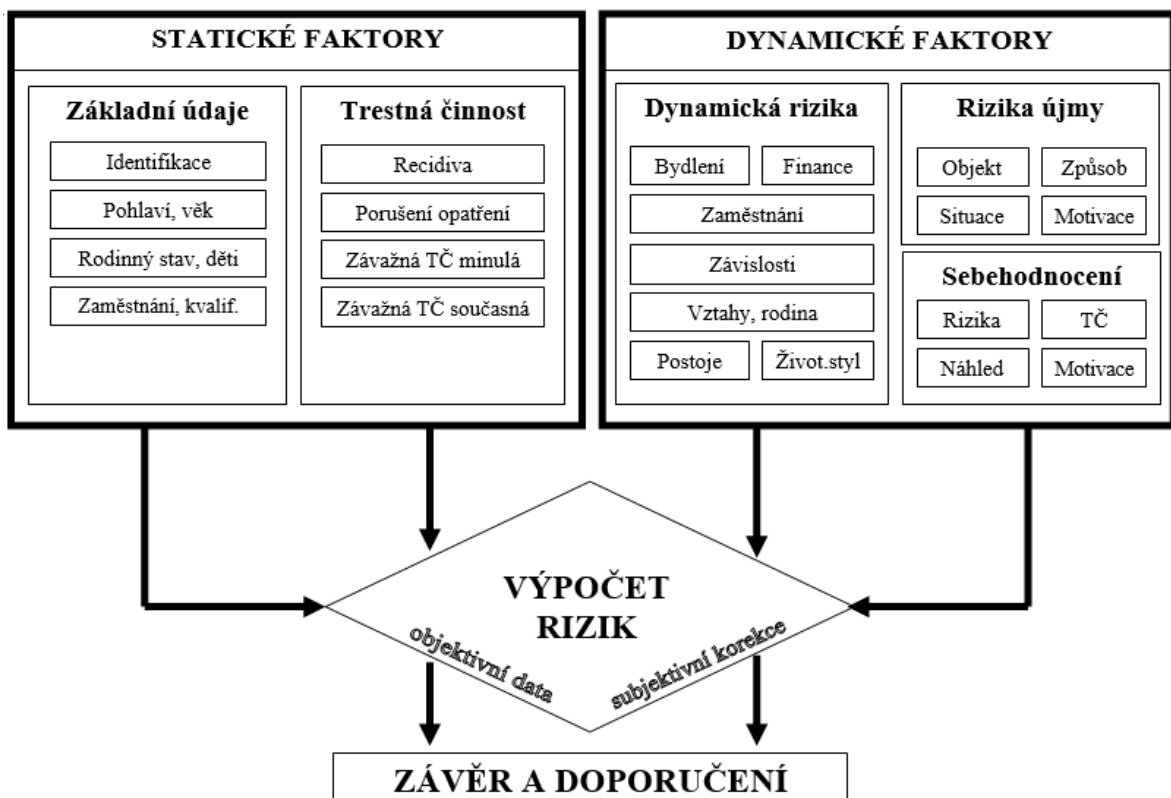
2.2.1 SARPO

V současnosti se pro hodnocení rizik a kriminogenních potřeb využívá Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených, zkráceně SARPO. Pomocí tohoto nástroje se zpracovává Komplexní zpráva, na jejích výsledky navazuje Program zacházení s odsouzeným. Nástroj slouží k posouzení pravděpodobnosti opětovného selhání odsouzeného pomocí těchto faktorů:

- výpočet statistického rizika z údajů o kriminálním chování;
- výpočet dynamického rizika, které vyhodnocuje 48 rizik v 7 základních životních oblastech;

- odhady způsobení újmy a specifikace potenciální oběti na základě analýzy trestné činnosti;
- vyhodnocení sebehodnocení a motivace.

Jedná se o ojedinělý nástroj ve střední Evropě. Kromě statických faktorů obsahuje také dynamické faktory a pracuje s rezonivitou odsouzených. V současnosti byl propojen v rámci redukce typů věznic s novým mechanismem vnitřní diferenciací odsouzených, a to zejména při vyhodnocování jejich rizik a stanovením jejich umístění na oddělení se stupněm zabezpečení. Systém využívá praktických poznatků mezinárodních studií, přesně definovaných zdrojích dat a každodenním potřebám penitenciární praxe. [21]

Obrázek 1 Základní komponenty instrumentu SARPO a mechanismus hodnocení, vedoucí k tvorbě nejvhodnějšího programu zacházení [40]

Programem zacházení rozumíme souhrn aktivit, jejichž účelem je zabezpečit výkon práv a povinností, vytvářet a rozvíjet smysl pro zodpovědnost a dodržování společenských norem a zákonů. Dále mají za úkol působit pozitivním způsobem na osobní vlastnosti, úctu k ostatním lidem i k sobě samému a vztahu k rodině. Při zacházení s odsouzeným se hledí na co možná největší omezení negativních vlivů vězení na odsouzeného. Při zacházení se aplikují psychologicko-pedagogické metody, metody sociální práce a ústavního pořádku, zařazování do pracovní činnosti, vzdělávání v oblasti kultury a celkové osvěty.[5]

Odsouzenému se také určují aktivity, které jsou zaměřeny na rozvoj osobnosti, slušného chování a stanovení systému hodnot. Program zacházení stanovuje jasné, dosažitelné a komplexní systémy působení na odsouzeného s ohledem na jeho vlastnosti, stupeň vzdělání a odborné znalosti v souladu s trestem odnětí svobody, který mu byl uložen. Při sestavování programu zacházení se bere zřetel na výsledky a doporučení psychologického vyšetření, závažnost, příčina a motiv trestného činu, délka uloženého trestu, informace získané z doby, kdy byl odsouzený ve vazbě, zařazení do pracovní činnosti, zájmy a koníčky, vzdělání, chuť zapojit se do skupinových či individuálních činností a chování odsouzeného.[5]

Standardně je při sestavování programu zacházení brán zřetel zejména na pracovní, výchovné, vzdělávací a zájmové aktivity. Individuální kategorie jsou připojeny k programům zacházení, které probíhají na specializovaných odděleních. [7]

2.3 Aktivity programu zacházení

Program zacházení je obvykle rozdělen na tyto aktivity:

- Pracovní aktivity
- Vzdělávací aktivity
- Speciálně výchovné aktivity
- Zájmové aktivity
- Oblast utváření vnějších vztahů

2.3.1 Pracovní aktivity

Hlavním úkolem pracovní činnosti je především osvojení pracovních návyků odsouzených, kteří je dosud neměli, a zároveň udržení těchto návyků odsouzených, kteří před nástupem do VTOS pracovali. Smysluplná, organizovaná a řízená práce pomáhá rozvíjet pracovní návyky a osobnostní rysy související s prací. Práce tak u odsouzených rozvíjí proaktivní přístup k práci jako k lidské potřebě i jako prostředku k uspokojování jiných potřeb a zájmů. Práci je třeba vnímat jako pozitivní prvek vězeňského systému a měla by udržovat nebo dokonce zlepšovat schopnost odsouzených vydělávat si na živobytí po propuštění z VTOS. Ekonomická povaha je důležitou součástí vězeňské práce. Ze svých příjmů platí odsouzení alimony, dluhy a náklady spojené s výkonem trestu.

Základní formy realizace zaměstnání odsouzených osob v ČR jsou:

- Vnitřní režie a výrobní činnosti v dané věznicí
- Provozovny Střediska hospodářské činnosti
- Zaměstnání u podnikatelských subjektů
- Vzdělávání denním studiem

Provozovny Středisek hospodářské činnosti působí ve čtrnácti věznicích. Odsouzené osoby zpracovávají především suroviny a produkty, nebo jsou součástí pracovní síly. Jedná se především o drobné manuální práce, montáž výrobků, ruční pomocné práce, práce v lesnické práce, úklidové práce aj. Vězni taktéž vykonávají nejrůznější služby, například v prádelně, tiskárně nebo truhlářské dílně. [7]

Tabulka 1 Vývoj zaměstnanosti vězňů [8]

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Zaměstnanost v %	49,0	57,5	48,9	44,9	50,4	56,2	59,9	58,7	53,7
Zaměstnaných odsouzených	6377	5367	5463	6021	7606	8449	8858	8615	7561
Provozovny SHS VS ČR	1373	1497	1679	1720	2999	3457	4191	4181	3714
Podnikatelské subjekty	2454	1466	1328	1646	1954	2265	1906	1605	1006
Celkem vězňů	22644	16645	18658	20866	22481	20789	20215	19717	18606

V tabulce výše můžeme pozorovat vývoj zaměstnanosti vězňů v průběhu let. Data pochází ze statistických ročenek VS ČR.

2.3.2 Vzdělávací aktivity

Vzdělání má základní význam pro nápravu odsouzených osob, avšak vzdělání jako takové nemá nápravný efekt. Ve vězeňských podmínkách se hlavní pozornost soustřeďuje na vzdělávání v těch oblastech, u kterých je možnost kvalifikace či rekvalifikace. Tím zpravidla jsou řemeslné a technické profese. Jedná se zejména o integrační důvody, jelikož odsouzený snáze najde práci a uplatnění. Do vzdělávacích programů jsou zařazeni ti odsouzení, kteří nejsou zařazeni do pracovních aktivit. Důraz je pak zvláště kladen na vzdělávání

odsouzených mladistvých. Ze získaného osvědčení o absolvování školy nesmí být uvedeno, že bylo vykonáno v průběhu VTOS. Vzdělání zajišťují vzdělávací střediska věznic. Vzdělávací aktivity probíhají formou denního studia a akreditovaných kurzů. Odsouzeným je umožněno dokončit výuku základní devítileté školy. Ve výjimečných případech a při splnění podmínek je odsouzeným umožněno studovat středoškolské a vysokoškolské studium. [1][7]

2.3.3 Speciální výchovné aktivity

Těmito aktivitami se rozumí individuální a skupinová působení, která jsou pedagogická a psychologická. Jejich účelem je působit na odsouzené a jsou vedeny kompetentními a způsobilými zaměstnanci, jako psychologové, terapeuti a pedagogové.

Zaměřeny jsou především na:

- Sociálně právní poradenství – program, jak si nezaměstnaní mají hledat práci
- Terapeutické programy – sociální výcvik, psychoterapie, arteterapie, asertivita
- Tréning zvládání vlastní agresivity [7]

Zejména pak trénink asertivity neboli přiměřeně sebevědomého jednání, má veliký přínos. Pomocí asertivního jednání lze řešit problémy, vysvětlit různé postupy, nebo umět vyslovit přání, ocenění či hodnocení. Kombinace komunikačních technik, které s rozvojem asertivity souvisí, mají za cíl zlepšit jednací a vyjednávací schopnosti, nemít strach, nerozčilovat se a především respektovat zákony. [16]

Tyto aktivity probíhají ve všech odděleních věznic, využívány jsou především ve specializovaných odděleních pro výkon trestu odsouzených s duševními poruchami a poruchami chování, osobnosti a chování způsobených užíváním drog nebo s mentální retardací. Účelem těchto aktivit je vytvořit systém zacházení s odsouzenými osobami, který bude působit ke snižování rizika kriminality a poskytnout šanci odsouzeným změnit své počínání a podporovat je v nápravě. [7]

2.3.4 Zájmové aktivity

Tyto aktivity mají různé formy, včetně volnočasových, které vedou a organizují zaměstnanci věznice, kteří prošli odborným výcvikem. Jejich cílem je rozvoj znalostí, schopnosti a sociálních dovedností a jsou předpokladem pro řádné plnění interaktivní funkce trestu odnětí svobody. Mají velký význam, zvláště pro nezaměstnané odsouzené, jelikož řada z nich

trávila čas před odsouzením v hospodách, hernách a kasinech, konzumací alkoholu a drog, prázdnou konverzaci a nudou. Toto jsou některé z důležitých faktorů, které předcházejí páchaní trestné činnosti. Význam zájmových aktivit je ukázat odsouzeným, jak trávit volný čas a změnit životní styl a také naplnit odsouzeným volný čas ve výkonu trestu smysluplnými aktivitami v oblasti osobního rozvoje, fyzického a duševního stavu a vytvářením kulturních návyků. [7]

2.3.5 Oblast vytváření vnějších vztahů

Účelem této oblasti je vytvářet a udržovat mezilidské vztahy u odsouzených s vnějším světem, hlavně s rodinou a přátel, kteří nejsou součástí kriminálního prostředí. Dalšími aspekty jsou rozvíjení nezbytných společenských znalostí a dovedností. Mezi tyto aktivity patří především návštěvy, ať už rodinných příslušníků nebo přátel. Tyto návštěvy bývají často omezeny, a to buď na komunikaci přes telefon nebo časově. Návštěvy mohou trvat i několik hodin. Je také možné udělit odsouzenému přerušení trestu za účelem návštěvy, například manželky nebo rodiny.

Důležitost těchto aktivit nastává především v případě střednědobých a dlouhodobých trestů odnětí svobody, jelikož na odsouzené často dopadají negativní vlivy vězeňského prostředí a rychlost, jakou se společnost mění a vyvíjí. Tento civilizační tlak je pak pro odsouzeného, který je od venkovního světa izolovaný, velmi znatelný a obtížný.

Aktivity mimo věznici mohou být například vycházky po městě za účasti zaměstnanců věznice, které jsou zaměřeny zejména na poznání prostředí a historie města, jeho okolí a k získání nových informací a vědomostí. Zaměstnanci touto formou mohou pozitivně působit na odsouzené, a to formou sdílení pozitivních životních zkušeností, vysvětlovat odsouzeným různé příčiny z běžného života, klást důraz na život bez kriminální kariéry a mimo toto prostředí. Důležitý faktor zde hraje především uvolněnější prostředí mimo věznici, které může na odsouzené působit negativně. [7]

2.3.6 Další aktivity a programy

Kromě programu zacházení, které jsou pro práci s osobami ve výkonu VTOS nejdůležitější, mají věznice k dispozici více programů, jejichž cílem se pomoci odsouzenému připravit se na život na svobodě a pomoci mu zvládnout výkon trestu.

Mezi tyto standardizované programy řadíme zejména:

- 3Z – Zastav se, zamysli se, změň se

- GREPP – program psychologické rehabilitace se zaměřením na práci s pocitem viny
- GREPP 2 – navazující dlouhodobý program terapeutické léčby
- Program TP 21 Junior – Program orientovaný na redukci násilí mezi mladistvými pachateli
- Program PARDON – program pro odsouzené s problematickou řidičskou historií
- Program TP KEMP – program pro řešení domácího násilí [40]

2.3.7 3Z – Zastav se, zamysli se, změň se

Jedním ze známějších programů je program 3Z – Zastav se, zamysli se, změň se. Jedná se o certifikovaný resocializační program, který byl vytvořen Londýnskou probační službou. Program je založen na základech kognitivně behaviorální terapie a je orientován na přeměnu postojů odsouzených a eliminaci vzorců opakovaného trestného chování. Program je určen pro recidivisty a vedou jej vyškolení odborní zaměstnanci.

Účelem tohoto programu je, aby si pachatelé uvědomili zločin, který spáchali, a přijali z toho vyplývající důsledky. V průběhu jedenácti sezení, kdy každé trvá dvě hodiny, jsou odsouzené osoby učeny a připravovány k tomu, aby změnily své postoje a myšlení, které souvisí s jejich kriminálním chováním. Jsou taktéž motivováni k tomu, aby získali nové sociální schopnosti a dovednosti, které jim pomohou vyvarovat se selhání po propuštění z vězení.

Odsouzení buďto mohou sami vyjádřit zájem o zapojení do programu, nebo jsou do něj vybráni podle předem určených kritérií. Po dokončení programu je každému absolventovi vypracována závěrečná zpráva s doporučením od terapeutů, kterou každý absolvent obdrží. Odsouzení získávají taktéž Certifikát o úspěšném absolvování výukového programu, který se přikládá k žádosti o podmíněné propuštění. Může tedy pozitivně ovlivnit rozhodovací proces pro podání žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění z VTOS. [41]

2.4 Vliv prostředí vězení na odsouzeného

Osoby, které se dostanou do vězení, jsou vězeňským prostředím asimilovány a silně ovlivněny a přijímají vězeňskou subkulturu, která je zde rozšířená. Tento vliv působí na všechny osoby v různé míře a existuje několik faktorů:

- Přijetí podřízené role

- Nové návyky jezení, oblékání, práce
- Používání vězeňské mluvy

Vliv prostředí vězení na odsouzeného lze charakterizovat také jako snahu odsouzených osob vyrovnat se psychologicky, prakticky i pragmaticky s kulturním šokem, který věznění představuje. Šok představuje především diametrálně odlišné prostředí, hodnoty a model chování, než na které byla osoba zvyklá.

Lidé se ve vězení naučí určitý vzorec chování a návyků, které jim pomáhají fungovat a přežít ve vězeňském prostředí, ale toto chování není možné využívat mimo vězení a je nepříjemné u propuštěných osob. Tyto návyky se mohou projevit jak vědomě, tak i nevědomě a jsou často formovány absencí smysluplných interakcí, které by vězněné osoby mohly rozvíjet určitým způsobem. [6]

Po propuštění mají tyto návyky velký vliv na jednání a chování u osob, které stále uplatňují vzorce chování, které se naučili ve vězení. V takovém případě dochází ke konfliktu společenského a vězeňského chování a návyků. Tento konflikt má dalekosáhlé následky, jelikož propuštěné osoby jsou zvyklé, že jim jiní lidé udávají čas a prostor, tedy podmínky, ve kterých mohou fungovat, což způsobuje neschopnost samostatného rozhodování a uvažování. Trpí úzkostmi, depresemi a traumaty z mezilidských interakcí, z čehož mohou vznikat posttraumatické stresové poruchy, způsobené uvězněním. Díky potlačování emocí, k čemuž byli ve vězení nuceni, se s nimi nedokážou vyrovnat. Tím dochází k podněcování vzorců chování, například agresivní chování, potlačování emocí a empatie, lépe známé jako hypermaskulinita. Takový jedinec vidí tyto vlastnosti jako slabost a fyzické zastrašování a ukázka síly jsou pro něj měřítkem společenské úrovně ve vězeňském prostředí. Dále trpí nízkým sebevědomím v důsledku pocitu stigmatu. [6]

Tato kapitola pojednávala o penitenciární péči a důležitých složkách této péče, zejména o Vězeňské službě a jejich úkolech, programech zacházení a jeho jednotlivých částech, systému SARPO a vlivu vězeňského prostředí na odsouzeného.

3 RESOCIALIZACE

Resocializace je proces opětovného začlenění osob do společnosti. Úspěšnost tohoto procesu úzce souvisí se socializací, které tyto osoby dosáhly, především osvojením sociálních dovedností během dětství a dospívání.

Termín lze také chápat i jako opětovnou socializaci osoby propuštěné z dlouhodobé vězeňské péče, nebo nápravu negativních postojů vychovávaného jedince k souboru norem vymezujících jeho konkrétní práva a povinnosti. [49]

3.1 Vymezení pojmu resocializace

Socializace je ve své podstatě sociální učení, které je určováno sociálními podněty nebo vztahy a odehrává se v sociálním prostředí. Tato socializace je však ovlivněna vrozenou institucí individua, jeho vloh a dědičností. Člověk se tedy rodí s určitým systémem vrozených sklonů, na jejichž základě se celý proces socializace odehrává. Jedná se o komplexní proces, který je ovlivněn celou řadou faktorů. [38]

Dané faktory, které se vyskytují v průběhu lidského života, zahrnují začleňování do skupin, budování vztahů, určování rolí a vytváření hodnotového žebříčku. Resocializací lze popsat jako proces, kdy jedinec prošel socializací, ale normy, které si jedinec osvojil, nebyly stejné jako s většinou společnosti, jelikož si osvojil tyto hodnotové standardy ve skupině, jejíž systém hodnot se lišil od hodnot, který by akceptovala většina společnosti.

Resocializaci je možné též chápat jako proces nápravy a změny nevyhovující socializace jedince. Na penitenciární úrovni ji chápeme i jako korektivní nebo penitenciární resocializace. Tato označení se používají k rozlišení resocializace u lidí, kteří mají problém se socializací, ale ne do takové míry, že by to vyústilo v páchání trestné činnosti. [7]

Realizaci lze definovat také jako reintegraci pachatele do běžného společenského života pomocí výchovného působení. Rychlost a charakter průběhu resocializace záleží především na:

- **adaptaci osoby** k sociální změně a ochotu změnit hodnotový žebříček, přijmout nové vzory, podřizovat se sociálním normám, akceptovat autority;
- **míře odlišnosti** nového prostředí od předchozího sociálního;
- **otevřenosti nového sociálního systému** vůči dané osobě. [7]

3.2 Postpenitenciární péče

Postpenitenciární péče představuje „specifickou oblast sociální péče o člověka, který prošel trestním řízením a výkonem trestu odnětí svobody nebo ochranným léčením a ochrannou výchovou (u mladistvých). Postpenitenciární péče je realizována prostřednictvím odborných poznatků a postupů obsažených v sociální práci. Její obsah a rozsah je vždy určen sociální politikou státu, ve které se odráží i postoj k jedincům – pachatelům trestných činů a snaha a úsilí společnosti o jejich integraci do společnosti, včetně prostředků a opatření, které jsou voleny k dosažení tohoto cíle“. [22]

3.2.1 Dělení postpenitenciární péče

Vytváření předpokladů pro reintegraci pachatelů je zajišťováno kooperativními úkoly státních a nestátních subjektů. I proto se postpenitenciární péče podílí na opětovném začlenění propuštěných osob z VTOS, a to zejména v sociální rovině. Podpora je dostupná všem, zejména pokud jde bydlení, hledání pracovního uplatnění a rozvoj sociálních dovedností a kompetencí. Postpenitenciární péči lze rozdělit do tří základních pojmů:

- Užší pojetí – pomoc je poskytována dobrovolně pouze těm, kteří byli propuštěni z VTOS formou mimostátní sociální pomoci
- Širší pojetí – postpenitenciární péče je zaměřena na osoby se zvláštními obtížemi při opětovném začlenění a sociálním přizpůsobení, které jsou více ohroženy sociálním selháním. Péče je poskytována pod povinným státním dozorem, nikoli dobrovolně
- Nejširší pojetí – tato péče je zaměřena na všechny pachatele, nejen na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Je poskytován bezplatně a na dobrovolné bázi. Jeho součástí je i tzv. raná pomoc, která slouží k pomoci i v době konfliktu se zákonem. [22]

Tyto pojmy lze chápat i jako poskytování některých sociálních služeb, které ztělesňují prevenci recidivy trestné činnosti. [22]

3.3 Kontinuální sociální péče

Kontinuální sociální péči je možné popsat jako „práci s klientem ve všech fázích trestního řízení (ve vazbě či na svobodě), včetně soudního řízení i ve výkonu trestu. Jejím cílem je navázání vzájemného socioterapeutického vztahu v zájmu působení na osobnost klienta tak,

aby byla upevněna, event. vytvořena jeho pozitivní sociální vazba k okolí, aby nedocházelo k jeho sociální izolaci“.

Tato podpora umožňuje přistupovat k problémům odsouzených a obviněných co nejdříve před propuštěním z VTOS. Cílem je minimalizovat implikace jejich nepříznivé situace. Lidé, kterým je poskytována pomoc, jsou převážně propuštěni z VTOS a lidé, se kterými probíhají soudní spory, nebo jim byl VTOS podmíněně odložen a potřebují pomoc s překonáním nepříznivých sociálních dopadů. Tím se postpenitenciární péče stává péčí kontinuální. Kontinuální sociální péče vyžaduje těsnou spolupráci sociální pracovníků Vězeňské služby se sociálními kurátory. Důležité je zejména vzájemné předávání informací mezi těmito skupinami. Sociální kurátor může sdělit informace o odsouzeném vězeňské službě, a to díky opakujících se depistážím ve věznicích.

Mezi hlavní přínosy kontinuální péče patří usnadnění návratu jedince do společnosti nebo komunity, pomáhá pochopit příčiny konfliktu a naučit osobu takové dovednosti, které povedou k předcházení a k řešení tohoto problému. Dále pak pomáhá k aktivování sil osoby v hledání a vytváření hodnot a životních perspektiv, minimalizuje míru recidivy, zvyšuje pravděpodobnost efektivního využití nákladů, kterou s sebou VTOS nesl, snaží se podněcovat členy komunity k převzetí určité míry odpovědnosti a nad kontrolou tohoto jedince, posiluje motivaci a úsilí jedince zapojit se opět do společnosti a zmírňuje pocity sociálního vyloučení u propuštěných osob. [22]

3.4 Státní subjekty kontinuální sociální péče

3.4.1 Sociální pracovník Vězeňské služby ČR

Úkolem sociálního pracovníka je působit na odsouzeného nebo obviněného takovým způsobem, aby se zorientoval a hledal cesty, které mu pomohou uspořádat si sociální vztahy se svým nejbližším okolím, společenstvím, ve kterém se nacházel, a zaujmout pozitivnější postoj ke společnosti a jejím hodnotám. Pomáhá mu vyřešit jeho sociální situaci, podněcuje ho k zájmu o svůj sociální vývoj a zajímá se, k jakým proměnám došlo v jeho sociální situaci v důsledku spáchání trestného činu.

Profesní aktivity sociálního pracovníka se ve sféře vězeňských zařízení liší. Ve vazební věznicích jsou nezbytné činnosti související se zvládnutím a odbouráváním napětí a poskytováním právního a sociálního poradenství. Ve věznicích určených pro VTOS plní sociální pracovník rozličné úkoly na nástupním oddělení, v průběhu trestu a ve výstupním oddělení.

Při nástupu odsouzeného je nutné vypracovat podrobnou a kvalitní sociální diagnostiku. Dále jde o dlouhodobou a cílevědomou práci s odsouzeným, která je součástí programu zacházení. Ve výstupním oddělení se posuzují dosažené výsledky a vypracují se úkoly a činnosti pro vykročení do života mimo vězeňské prostředí.

Hlavními úkoly sociálního pracovníka je shromažďovat relevantní informace pro zpracování sociální anamnézy, kterými jsou rodinná situace, rodinné vztahy, nejvyšší dosažené vzdělání a profesní příprava odsouzeného, stupeň sociální vyzrálosti, výchovný styl a jeho dopad, jak se vypořádá s obtížnými životními situacemi a obvyklé situace selhání v sociální rovině. Zkoumá také faktory, které ovlivnily oblast sociálního vývoje obviněných či odsouzených, vytváří partnerství s rodinami, zkoumá oblasti, které mohou vést k pozitivní změně chování, kooperuje se sociálními kurátory a organizacemi, které zasahují do sociálního prostředí, do kterého bude propuštěná osoba vstupovat, hledá pro něj možné pracovní uplatnění a povzbuzuje jej k pozitivnímu rozvoji sociálních dovedností.[22]

3.4.2 Kurátor pro mládež

Pracuje na odboru sociálně-právní ochrany dětí při obecních úřadech s rozšířenou působností. Oddělení je specializovaným pracovištěm a nezbytným prvkem místního systému sociální prevence. Kurátoři se starají o mladistvé a děti, kteří spáchali trestnou činnost nebo vykazují vážné problémy s výchovou. Poskytují rodinám a jejich dětem sociálně-právní poradenství, poskytují podpůrnou péči a podporu ve vzdělávání, spolupracují s dalšími organizacemi, které se o tuto problematiku zajímají, jsou přítomni v řízeních v trestních či dokonce občanskoprávních věcech. Pečují o:

- nezletilé do patnácti let, kteří se dopustili činu jinak trestného;
- mladistvé od patnácti od osmnácti let, s nimiž bylo zahájeno trestní stíhání nebo se dopustili přestupku;
- děti a mladistvé s těžkými a opakovanými poruchami chování, jako jsou útoky z domova, agresivita, alkoholismus, drogová závislost apod. [22]

3.4.3 Sociální kurátor pro dospělé

Právní předpisy, které v současnosti vymezují práci sociálního kurátora, jsou zejména Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č.

110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. [23]

Sociální kurátoři pro dospělé poskytují pomoc dospělým, společensky nepřizpůsobeným osobám, a to hlavně:

- osobám propuštěným z VTOS;
- osobám, se kterými je vedeno trestní řízení, nebo podmíněně odsouzeným osobám;
- osobám závislým na alkoholu a omamných látkách;
- osobám žijícím nedůstojný život;
- osobám propuštěným ze školních zařízení z důvodu výkonu ústavní a ochranné výchovy po dosažení zletilosti. [22]

Práce kurátora pro dospělé představuje systematickou činnost, jednání a pomoc, která se v odehrává v rámci sociálních situací. Jedná se zejména o sociálně-výchovnou práci s osobami a poskytování sociálních, terapeutických a poradenských služeb. Smyslem těchto aktivit je začlenění osob do užších i širších sociálních kruhů a osvojením sociálně pozitivně přijímaného životního stylu. [22]

Práce kurátora probíhá obvykle v terénu formou návštěv v přirozeném prostředí osoby, v místě jeho bydliště. Realizuje sociální šetření na základě požadavků orgánů a organizací. Navštěvuje také osoby ve vězení ve VTOS a výkonu vazby a jedná s dalšími státními i nestátními institucemi. Spolupracuje s osobami ve všech fázích trestního řízení i po jeho skončení. Pomáhá tak odsouzeným řešit jejich problémy v co možná největším předstihu před propuštěním z VTOS a snižovat tak vlivy izolace těchto osob od okolního světa. Sociálně vyloučeným osobám pomáhá najít ubytování místě jejich trvalého bydliště i mimo něj. [24]

3.4.4 Probační a mediační služba České republiky

Probační a mediační služba České republiky byla zřízena zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Jedná se o organizační složku státu provádějící činnost v věcech oblasti trestního řízení nebo řízení v případech u osob mladších patnácti let. [25]

Probací se rozumí výkon a organizace dohledu nad podezřelými, obviněnými, obžalovanými nebo odsouzenými osobami, dohled u výkonů trestů nespojených s odnětím svobody, dohled nad plněním omezení a povinností uloženým vůči těmto osobám, osobní

pomoc osobám a chování se k nim takovým způsobem, aby vedli řádný život za odpovídacích podmínek stanovených soudem nebo orgánem státního zastupitelství a tím byly napraveny poškozené právní i společenské vztahy.

Mediací rozumíme alternativní metodu řešení sporů prostřednictvím kvalifikovaného a nezávislého mediátora mezi podezřelými nebo obviněnými osobami a poškozenými a činností směřující k vyřešení konfliktu vedeného v rámci trestního řízení. Mediaci lze provést jen s vyjádřeným souhlasem obviněného nebo podezřelého a poškozeného.

Probační a mediační služba ve vhodných případech vytváří předpoklady, aby případ mohl být projednán v některém ze zvláštních typů trestního řízení. Kromě toho se snaží, aby vazba mohla být nahrazena jiným opatřením tak, aby uložený trest mohl být vykonán bez odnětí svobody, případně aby bylo omezení, povinnost nebo opatření uloženo a vykonáno takovým způsobem, aby bylo přiměřeně vhodné při podmíněném propuštění, nebo aby mohl být odsouzený podmíněně propuštěn. Za tímto účelem poskytuje PMS lidem odbornou podporu a vedení, sleduje a pozoruje jejich chování a partnerství s rodinným a sociálním prostředím, ve kterém žijí. Tyto aktivity přirozeně rozvíjejí a pomáhají těmto osobám ve spořádaném společenském životě. [25]

Činnost Probační a mediační služby spočívá zejména ve:

- shromažďování informací o odsouzených nebo obviněných osobách a jejich zázemí v rodině a společnosti;
- tvorbě podmínek pro rozhodnutí o podmíněném odkladu výkonu trestu na potrestání, upuštění od trestního stíhání, případně podmíněném zastavení, o sjednání a uzavření dohody mezi odsouzeným nebo obviněným a poškozeným, především restituce, případně sjednání podmínek pro alternativní trest nesouvisející s odnětím svobody, například výchovné opatření;
- vykonávání kontroly nad obviněným, pokud bylo rozhodnuto o nahrazení vazby probačním dohledem;
- vykonávání dohledu a kontrol v daném rozsahu v souladu s dodržováním podmínek, povinností a opatření uložených podezřelému či obviněnému při nahrazení vazby alternativním opatřením, nebo přerušením VTOS a dohled nad výkonem trestu, který není spojen s odnětím svobody;
- nabízení probačních a resocializačních programů. [25]

PMS rovněž napomáhá s odstraňováním následků trestné činnosti poškozeným a dalším osobám zasaženým trestným činem. Zvláštní pozornost věnuje taktéž zvláštní péči o obviněné mladistvé pachatele, chrání porušování práv osob dotčených trestnou činností a vede sociální programy a terapie s obviněnými, zejména v případech mladistvých uživatelů drog. Věnuje se také na prevenci kriminality.

Tyto činnosti vykonává PMS v případech stanovených zákonem jako podklad pro zmocnění orgánů k projednání trestních věcí. Před zahájením trestního řízení jedná PMS pouze na základě pověření od orgánů činných v trestním řízení. Po zahájení trestního stíhání provádí v této věci zprostředkovatelskou činnost i bez tohoto oprávnění, a to především z podnětu obžalovaného a poškozeného. V tomto případě by měl být okamžitě informován příslušný orgán činný v trestním řízení, který by měl nepostoupit případ k mediaci a neprovádět mediační činnost.

V rámci soudního řízení a mediace má PMS rovněž právo získávat informace a poznatky o podezřelém nebo obžalovaném názor oběti, které mohou mít důležité aspekty pro rozhodnutí soudu nebo státního zástupce. [25]

Specifickou formou probace je soudně nařízená sociální intervence neboli parole. Ukládá se v případech podmíněného propuštění z VTOS, nebo v případě ambulantního ochranného léčení. K Soudně nařízené intervenci se přistupuje v takových případech, kdy může dojít k nápravě vězně dříve, než se předpokládalo při uložení trestu. Je tedy v takových případech vhodné tímto způsobem zkrátit dobu pobytu ve vězení, během které může být odsouzený vystaven negativním vlivům vězeňského prostředí. Propuštěnému jsou stanoveny práva a povinnosti, které se týkají jeho života a způsobu chování, a je podroben dohledu Probační a mediační služby po určitou dobu a také je mu poskytnuta nezbytná pomoc. [22]

3.4.5 Spolupráce Probační mediační služby a sociálního kurátora

Specifika spolupráce PMS a sociálního kurátora představuje zejména region a lokalita, ve které tito specialisté působí. Při konkrétní spolupráci se vychází z naprosto rozdílných úkolů, které mají obě tyto funkce stanovené. V případě sociálního kurátora se jedná zejména o přístup založený na doprovázení klienta, který svým dobrovolným rozhodnutím určuje průběh spolupráce. Oproti tomu přístup PMS stojí především na kontrole klienta a vyžadování plnění soudem stanovených opatření. Klientský doprovod je jen část práce probačního a mediačního úředníka.

V oblasti případové práce může docházet k větší spolupráci sociálních kurátorů a PMS. Lze diskutovat o vhodných a účinných typech sankcí nebo ochranných opatření. Muže se jednat o nařizování trestu obecně prospěšných prací těm osobám, které nejsou schopné tento trest vykonat. Mohou také domlouvat přeměnu takového trestu na trest odnětí svobody. Pokud nastane situace, kdy kurátora kontaktuje klient, kterému byl soudem nařízen dohled PMS, může pracovník klientovi zprostředkovat kontakt na příslušného úředníka PMS. V době před podmíněným propuštěním z VTOS může být sociální kurátor v kontaktu s pracovníky PMS, a to v rámci vzájemné spolupráce při vytváření stanoviska PMS k žádosti o podmíněné propuštění s dohledem. [26]

3.5 Nestátní subjekty kontinuální sociální péče

Spolupráce Probační a mediační služby s nestátními, neziskovými organizacemi tvoří důležitou součást péče o propuštěné odsouzené, zejména z důvodu účinného opětovného začlenění propuštěných osob do společnosti a sociálně-výchovným působením na tyto osoby. Tyto organizace jsou vytvářeny s ohledem na individuální zájmy a potřeby určité skupiny osob.

Demokratický stát předpokládá vznik rozdílných zájmových skupin občanů, kteří jsou schopní a chtějí řešit sami určité oblasti zájmů vlastními územími a zájmovými skupinami. Státní a veřejné organizace nejsou schopny pokrýt veškeré záležitosti, které se týkají jejich občanů. Úkoly těchto institucí jsou především zajištění vnější a vnitřní bezpečnosti, ekonomická stabilita, zahraniční politika apod. Individuálním zájmům a potřebám konkrétních skupin občanů slouží především nevládní organizace, které jsou zřízeny na základě dohody či smluvního ujednání mezi občany o určitém záměru, jako je například podpora a opětovné začlenění osob propuštěných z vězení do společnosti, kdy tato činnost není prováděna za účelem zisku. Stát uděluje těmto organizacím provozní licence, podílí se na financování jejich činnosti, provádí dohled nad odbornou způsobilostí k provozování činnosti, a to formou certifikací a kontrolou dodržování zákona. [27]

Občanský zákoník dělí neziskové organizace následovně:

- Spolky (z.s.)
- Ústavy (z.ú.)
- Nadace
- Nadační fondy

- Obecně prospěšné společnosti (o.p.s.)
- Neziskové organizace v dalších právních předpisech [28]

Tyto nestátní neziskové organizace upravují následující zákony:

- **Občanský zákoník** (zákon č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- **Zákon o církvích a náboženských společnostech** (zákon č. 3/2002 Sb., ve znění PP.)
- **Zákon o dani z přidané hodnoty** (zákon č. 235/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- **Zákon o daních z příjmů** (zákon č. 586/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- **Zákon o dobrovolnické službě** (zákon č. 198/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- **Zákon o loteriích a jiných podobných hrách** (zákon č. 186/2016 Sb., ve znění pozdějších předpisů.)
- **Zákon o účetnictví** (zákon č. 563/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- **Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob** (zákon č. 304/2013 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- **Zákon o veřejných sbírkách** (zákon č. 117/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů) [28][53]

Tato kapitola pojednávala o resocializaci odsouzených, postpenitenciární péči a popisovala státní a nestátní subjekty kontinuální sociální péče.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 ORGANIZACE POMÁHAJÍCÍ TRESTANÝM OSOBÁM

Nejen státní, ale i soukromé neziskové organizace pomáhají propuštěným vězňům s jejich prvními kroky na svobodě. Tato část práce popisuje činnosti různých neziskových organizací působících v ČR. Jedná se zejména o neziskové organizace, spolky a sdružení.

4.1 Nestátní organizace

4.1.1 Rubikon, z.ú.

Jedná se nestátní neziskovou organizaci, která od roku 1994 pomáhá lidem překročit jejich trestní minulost. Organizace si klade za cíl, aby se odsouzení opět stali plnohodnotnými členy společnosti, pomáhá jim najít práci, vyřešit dluhy, starat se o rodinu a své blízké a pomáhají jim odstraňovat překážky, které jim v tom brání. Spolupracují s dalšími neziskovými organizacemi a organizacemi státní správy a samosprávy i se zaměstnavateli. Usilují o změnu systému integrace osob s trestní minulostí a vytvářet bezpečnější společnost. Trestní minulost má 37 % zaměstnanců této organizace a jejich zkušenosti jsou pro jejich práci velmi cenné. [29]

Provádí také různé projekty, které mají prokazatelný pozitivní dopad na integraci osob s trestnou minulostí, například projekt „Společně na svobodu“, který byl realizován za úzké spolupráce s Vězeňskou službou České republiky, kdy vyhodnocení u osob intervenční skupiny v porovnání s kontrolní skupinou prokázalo skoro dvojnásobnou míru zaměstnanosti a pozitivním efektem na kriminální myšlení. [30]

4.1.2 Za branou, z.s.

Občanské sdružení Za branou bylo založeno v roce 2010 a prací tohoto spolku je pomoc lidem ve VTOS i po propuštění z něj. Důraz kladou zejména na obnovu a prohlubování rodinných vztahů a vztahů s blízkými a zapojení rodinných členů do procesu resocializace těchto lidí. Je zároveň poskytovatelem sociálních služeb Odborné sociální poradenství a Sociální rehabilitace. Od roku 2013 realizují projekt „Společně pro rodinu“, který slouží k praktické podpoře kontaktů rodičů ve VTOS a jejich dětí. Působí v Praze, Středočeském, Ústeckém, Plzeňském kraji a terénně také v Moravskoslezském, Královéhradeckém, Olomouckém, Jihomoravském, Karlovarském a Zlínském kraji. [31]

4.1.3 Na svobodě, z.s.

Tento spolek zaměřuje svou činnost především propuštěným odsouzeným z VTOS. V průběhu trestu komunikují s odsouzeným pouze korespondenční cestou, a to i několik měsíců před jeho propuštěním. Po propuštění mohou domluvit propuštěnému odvykací léčbu, pokud byl odsouzený závislý. Mohou mu poskytnout noclehárnu například u Armády spásy, pokud nemá kam jít. Následně mu mohou zajistit pobyt v noclehárně, ubytovně nebo malém bytu. Doprovází také tyto klienty na vstupní jednání s úřady. S klienty jsou následně ještě půl roku v intenzivním kontaktu, kdy mu radí a pomáhají, následně potom na něj pouze dohlíží. [32]

4.1.4 Lighthouse, z.s.

Spolek Lighthouse byl založen v roce 2010 a za svůj hlavní cíl si stanovil pomoc osobám ve VTOS a při návratu do běžného života. Jeho činnost se následně rozšířila i na oblast podmíněného propuštění a dluhovou a exekuční problematiku. Spolupracuje s dalšími neziskovými organizacemi, ale i s věznicemi, Generálním ředitelstvím Vězeňské služby, sociálními odbory nebo Ministerstvem spravedlnosti. Provozují nespočet programů a aktivit na pomoc odsouzeným a propuštěným z VTOS, od finanční gramotnosti, přípravu na podmíněné propuštění až po přípravu na nástup do VTOS, pořádají také školení, konference a přednášky pro veřejnost. [33]

4.1.5 Mezinárodní vězeňské společenství, z.s.

Jedná se o křesťanské sociální hnutí, které pomáhá všem lidem, kterých se zločin nějak dotkl. Pomáhá obětem trestných činů, odsouzeným, propuštěným, rodinám vězňů i pracovníků justice. Spolek je součástí největší křesťanské světové dobrovolnické organizace Prison Fellowship International, která působí ve více než 120 zemích světa. S odsouzenými spolupracují pomocí různých programů, například přípravu na propuštění, použití obnovujících principů tak, jak jsou použity v Bibli s cílem přinést do života vězňů vnitřní proměnu, setkávání odsouzených osob a nesouvisejících obětí a dopisování s odsouzenými. [34]

4.2 Ostatní organizace

Jedná se o organizace, které se nezaměřují pouze na pomoc osobám, které byly propuštěny z vězení. Poskytují také pomoc a podporu i dalším potřebným osobám, ale poskytují taktéž pomoc i odsouzeným osobám, neboť rozsah jejich práce a služeb je skutečně obrovský.

4.2.1 Armáda spásy

Tato organizace je součástí Evangelické křesťanské církve. Pobočky má po celé ČR, například v Praze, Brně, Ostravě, Přerově, Chodově a jinde. Poskytuje lidem celou škálu služeb, jako je humanitární pomoc v případě přírodních jiných katastrof, služby pro bezdomovce a ubytování v azylových domech či noclehárnách, komunitní centra a kostely poskytující prostory pro rekreační aktivity, nízkoprahová střediska mládeže, služby následné péče, protidrogovou léčbu a vězeňskou péči poskytovanou prostřednictvím pravidelných návštěv a setkání kaplanů a personálu s odsouzenými. [35]

4.2.2 Arcidiecézní charita Praha

Jedná se o křesťanskou organizaci, která pomáhá lidem v nouzi už více než sto let. Poskytují profesionální sociální služby, pomáhají v rozvojových zemích, kde pomáhá například chudým dětem ke vzdělání. Je součástí Caritas Internationalis, největší mezinárodní organizace pomáhající lidem v nouzi v téměř všech zemích světa. Svou činnost zaměřuje především na pomoc rodinám, seniorům, postiženým lidem, lidem bez domova a lidem ohroženým násilím. Charita má po celé ČR velký počet místních poboček, z nichž některé poskytují služby tzv. sociální rehabilitace, vhodné pro ty, kteří si nemohou najít nebo udržet práci z důvodu jejich znevýhodnění a nízké úrovně dovedností k tomu potřebných. Také se jedná o osoby s nízkým vzděláním, dlouhodobě nezaměstnané a lidi bez přístřeší. To se může týkat i propuštěných odsouzených. Služba nabízí podporu při hledání nového pracovního místa, podporu řešení tíživých životních situací, podporu při jednání s úřady a zaučování v zaměstnání, zorientování se v oblasti osobních práv, pracovních možností a povinností. [36]

4.2.3 Český helsinský výbor, z.s.

Jedná se o organizaci zaměřenou na ochranu občanských práv a svobod jejich dodržování. Jejich hlavními oblastmi působení jsou kromě dodržování lidských práv v České republice také boj proti rasové nesnášenlivosti, vězeňství a trestní justice, sociální a právní poradenství a výchova k lidským právům. Nabízí projektovou činnost, monitorovací a analytickou činnost, publikační a osvětovou činnost a poradenskou činnost, kterou poskytují osobám v životní tísní a pomáhají jim zorientovat se v oblasti bydlení, vztahů, veřejné správy, sociální pomoci a základy správního a soudního řízení. Vydávají také stanoviska k rozličným závažným společenským tématům zasílají apelující dopisy různým státním orgánům. [37]

Tato kapitola se věnovala neziskovým organizacím, které pomáhají osobám propuštěným z vězení. Popisovala činnost organizací, které jsou cíleně zaměřeny na pomoc propuštěným osobám, tak i organizace pomáhající i v jiných oblastech, jako jsou například přírodní katastrofy nebo poskytují přístřeší pro osoby bez střechy nad hlavou.

5 ÚSPĚŠNOST RESOCIALIZACE

Tato kapitola je zaměřena na analyzování úspěšnosti resocializace odsouzených v průběhu výkonu trestu odnětí svobody, náhradního trestu a po propuštění z výkonu trestu. Ta bude zkoumána ze tří hledisek – analýzou úspěšnosti resocializace ve VTOS zaměřené na míru recidivy, analyzováním a porovnáním dat PMS a analyzováním úspěšnosti resocializace u nestátních subjektů kontinuální sociální péče, v tomto případě organizace Rubikon centrum. Součástí kapitoly je popis aktuálních programů VS a analýza úspěšnosti trestů vycházející ze studie IKSP. Data jsou zpracována statisticky a pochází z výročních zpráv a statistických ročenek.

5.1 Úspěšnost resocializace ve VTOS

Tato část kapitoly se zabývá analýzou úspěšnosti resocializace ve výkonu trestu odnětí svobody. Ukazatelem úspěšnosti je v tomto případě míra recidivy neboli návratnosti odsouzených zpět do vězení. Nejprve je ale důležité seznámit se s aspekty a procesy, které předcházejí propuštění na svobodu.

V následujících částech budou přiblíženy prvky a procesy, které mají směřovat odsouzené osoby k nápravě a resocializaci. Těmto osobám byly stanoveny programy zacházení, které jsou stavebním kamenem resocializačního procesu. Na vykonávání těchto povinností dohlíží VS ČR a specializovaní vězeňští pracovníci. Před koncem výkonu trestu se činnost těchto pracovníků a výkon programu zacházení intenzivněji zaměří na přípravu k propuštění odsouzených.

5.1.1 Příprava na propuštění odsouzených

Jakmile uplyne doba trestu stanovená soudem a Vězeňské službě nebylo doručeno nařízení soudu k dalšímu výkonu trestu, nebo pokud obdržela písemný příkaz na základě rozhodnutí soudu k propuštění odsouzeného na svobodu, pokud propuštění nařídil státní zástupce při výkonu dozoru nad výkonem trestu, případně odsouzenému udělil milost prezident republiky, věznice propustí odsouzeného z VTOS. [18]

Pokud byl odsouzený propuštěn z důvodu uplynutí doby trestu, měla by věznice v dostatečném předstihu zajistit přípravu odsouzeného ve VTOS na život mimo věznici. Část VTOS by měla být příprava odsouzeného na propuštění, aby byl schopen se sám o sebe postarat a žil život v souladu se zákonem. Je nutné jim pomoci zejména z toho důvodu, že ve vězeňském prostředí byli pod neustálým dohledem, bylo jim připravováno jídlo a

plánován a určován veškerý čas a aktivity, a to po dobu několika let. Je snadné zvyknout si na takový styl pohodlného života a je nutné zvážit, zda je v silách pracovníků Vězeňské služby dostatečně připravit odsouzené na život mimo věznici, případně jestli je jejich snažení ze strany odsouzených opětováno. [19]

5.1.2 Výstupní oddělení

Ve věznicích je možné zřídit výstupní oddělení, do kterého se zpravidla zařazují odsouzení s uloženým trestem na dobu delší než tři roky. Zároveň se sem zařazují odsouzení, kterým je nutno pomoci při vytváření optimálních podmínek pro soběstačný život v souladu se zákonem. Zařazení probíhá přiměřenou dobu před plánovaným propuštěním odsouzeného. Po zařazení odsouzeného do výstupního oddělení se program zacházení aktualizuje a jsou zaměřeny na jejich přípravu vést život tak, aby byl soběstačný a v souladu se zákonem. [18]

Umístění odsouzeného do výstupního oddělení je realizováno návrhem odborných zaměstnanců věznice a schváleno ředitelem věznice. Umístění probíhá zpravidla 6 měsíců před plánovaným ukončením výkonu trestu. Cílem pobytu odsouzených ve výstupním oddělení je plynulý přechod z dlouhodobého pobytu ve vězeňském prostředí do společnosti. Důraz je kladen zejména na vytváření a prohlubování dovedností a návyku nezbytných pro správný přístup k životu mimo vězení. [20]

Jelikož se vazby sociální interakce rychle mění, je postavení člověka ve společnosti velmi složité. Některé mechanismy sociální regulace se uvolňují nebo odstraňují a vznikají nové. Naopak se opět objevují jevy, jako jsou ztráta identity, osamocenosť, problematické využití volného času, bezohlednost a emoční nedostupnost. [39]

Proto velkou část aktualizovaného programu zacházení s odsouzenými tvoří doplnění důležitých dovedností pro život nácvikem samoobslužných činností. Další významnou částí je sociální a právní poradenství, psychosociální poradenství a vzdělávání. Odsouzeným jsou předávány informace o změnách, které proběhly, zatímco byli ve vězení. Dostává se jim informací ohledně bydlení, komunikace s úřady a zaměstnání. V některých věznicích je odsouzeným umožněno provádět určité aktivity mimo budovu věznice, například návštěva úřadu práce za účelem praktického nácviku komunikace s touto institucí. [1]

Činnost oddělení a provádění činností programu zacházení je stanoveno časovým harmonogramem po kalendářních týdnech. Každý den má specifický program a při jeho realizaci je brán ohled na individuální přístup k odsouzeným za účasti a spolupráce specializovaných zaměstnanců věznice, a to zejména speciálních pedagogů, vychovatelů,

sociálních pracovníků, psychologů a pedagogů volného času. To vše probíhá za stálého dozoru Vězeňské služby. [20]

5.1.3 Dopady na jedince po VTOS

Pobyt ve vězení není životní zkušenost, jíž si mnoho lidí v běžném životě projde. Odsouzený přebírá vlivem prostředí nové zvyky, návyky a systém myšlení a některé aspekty těchto zvyků, zejména těch negativních, nejsou ve společnosti tolerovány. Hlavním úkolem vězení je resocializace odsouzeného a k propuštění odsouzeného může být provedeno pouze v tom případě, že byla provedena dostatečná příprava odsouzeného na to, co jej čeká po opuštění vězení. Tyto požadavky společnosti bývají zpravidla pro odsouzeného velmi náročné. Z toho důvodu se vězni zúčastňují programů zacházení, jejichž úkolem je připravit je na život mimo vězeňské prostředí. [2]

Přes snahu odsouzeného i vězeňského personálu se odsouzený po propuštění z VTOS potýká zejména s těmito problémy:

- **Závislost** – v tomto ohledu nerozhoduje, jestli byl odsouzený závislý před nástupem VTOS nebo ne, jeho osobnost může být natolik poškozena, že se stane závislým na alkoholu nebo na omamných látkách. Nejčastější příčinou závislosti je stres a situace, které jej vyvolávají. Život v prostředí mimo vězení, kde je odsouzenému určován jasný řád, může u odsouzeného vyvolat úzkosti, které se snaží vyřešit pomocí návykových látek. Někteří jedinci musí nastoupit i protidrogovou nebo protialkoholní léčbu.
- **Rozpad rodiny** – zde je hlavním problémem návrat propuštěného do rodinného prostředí. Pro její členy, i pro propuštěného, může být obtížné na opětovné společné soužití. Ostatní členové si v čase, kdy byl propuštěný jedinec ještě ve vězení, zvykli na život bez něj a těžko se vyrovnávají se ztrátou komfortu po příchodu propuštěného zpět do rodinných kruhů. I když se propuštěná osoba přizpůsobila rodinnému životu i její každodenní zvykům, přechod z izolovaného vězeňského prostředí do rodinného života pro ni bude stále velmi obtížný.
- **PTSD** – neboli posttraumatická stresová porucha, může postihnout některé vězně, kteří se během výkonu trestu museli vypořádat s traumatickými situacemi. Může se jednat o násilí ze strany spoluvězňů, znásilnění atd. Tito vězni byli nuceni se aktivně nebo pasivně bránit proti svému okolí. PTSD se často projevuje traumatickými nebo

prchavými vzpomínkami na minulost, emoční paralýzou, úzkostmi a depresemi, potížemi se zvládnutím nálad a problémy s každodenními činnostmi.

- Přijetí sebe sama – propuštění z vězení často chodí do terapeutických a poradenských center, aby se znovu přizpůsobili životu ve společnosti. Propuštění vězni mohou mít pocit, že si nejsou rovni s ostatními nebo že nejsou hodni být znovu začleněni do společnosti.
- Hledání zaměstnání – toto je jeden z největších problémů po propuštění z vězení, a zvláště komplikuje reintegraci propuštěných osob do normálního života. Navzdory snaze sociálních pracovníků, kteří podporují odsouzené v hledání práce před propuštěním, si velmi malá část z nich udrží stálé zaměstnání. Odsouzení také obtížně hledají práci, zejména kvůli negativnímu postoji potenciálních zaměstnavatelů kvůli záznamu v rejstříku trestů. V důsledku toho se bývalí vězni ocitají v podřadných zaměstnáních, přestože jejich dovednosti, schopnosti či dokonce kvalifikace jsou na vysoké úrovni. V důsledku toho jsou diskriminováni při ucházení se o vyšší pracovní místa.

Velkým problémem u některých propuštěných osob je malá motivace pracovat nebo nepřítomnost pracovních návyků. [2]

5.1.4 Recidiva ve VTOS

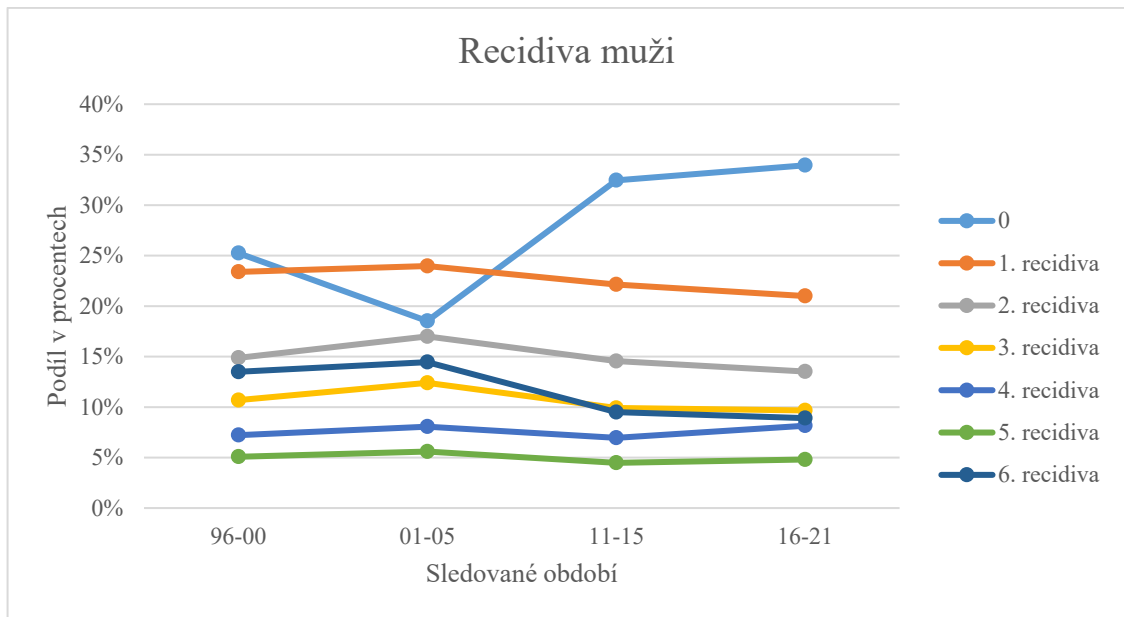
Jedním z předních ukazatelů úspěšné resocializace je míra recidivy neboli návratnost osob do vězení, které byly již v minulosti trestány. Cílem VTOS je resocializace odsouzeného a ochrana společnosti. Je nutné zajistit, aby odsouzení spolupracovali se zaměstnanci věznice, formoval se u nich hodnotový žebříček a osobní postoj ve výkonu trestu a k respektování právních norem a společenských pravidel. Míra recidivy je jedním z nástrojů, kterým je možné měřit funkčnost a úspěšnost těchto opatření a vynaloženého úsilí.

Následující část kapitoly se zabývá mírou recidivy mezi lety 1996 až 2021. Analýza vychází z počtu opětovně trestaných osob. Data pocházejí ze statistických ročenek Vězeňské služby ČR.

Tabulka 2 Členění odsouzených dle počtu již vykonaných trestů odnětí svobody [42]

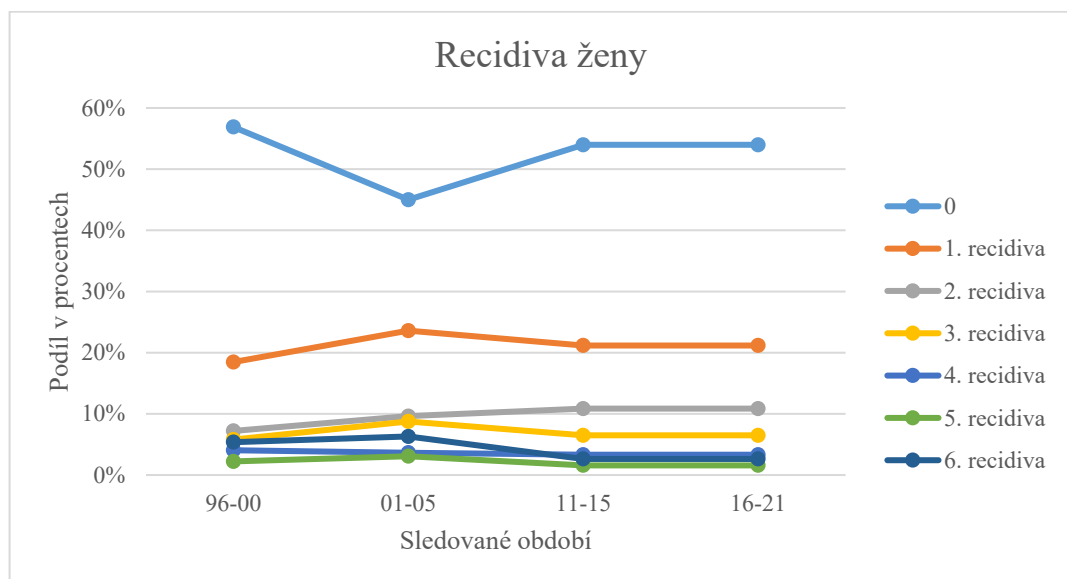
Tresty	Muž				Žena				Celkový součet	
	1996-2000	2001-2005	2011-2015	2016-2020	1996-2000	2001-2005	2011-2015	2016-2020	Celkem	V %
0x	14 343	9 826	27 539	31 179	1 334	1 085	3 087	4 393	92 786	30,7
1x	13 290	12 715	18 782	19 152	433	569	1 211	1 574	67 726	22,4
2x	8 451	9 017	12 348	12 258	169	232	621	640	43 736	14,5
3x	6 070	6 578	8 407	8 762	136	211	371	428	30 963	10,2
4x	4 102	4 276	5 900	6 044	95	88	190	252	20 947	6,9
5x	2 887	2 968	3 798	4 313	52	74	90	108	14 290	4,7
Víc než 5x	7 665	7 665	8 060	7 939	126	152	150	174	31 931	10,6
Celkem	56 808	53 045	84 834	89 647	2 345	2 411	5 720	7 569	302 379	100,0

Tabulka zobrazuje počet trestaných mužů a žen mezi lety 1996 až 2021. Hodnoty jsou rozděleny po pěti letech a podle počtu již vykonaných trestů. Nula představuje osoby, které v minulosti nebyly trestané. Z tabulky je možné pozorovat rostoucí trend v celkovém počtu odsouzených. Největší část odsouzených představují osoby, které nebyly v minulosti trestány, celkem 30 % odsouzených. Zajímavé je také zjištění, že amnestie v roce 2013 neměla na celkový počet osob zásadní dopad. Důležité je také zdůraznit, že ve statistických ročenkách mezi lety 2006 až 2010 se nevyskytují záznamy o počtu již vykonaných trestů. V těchto letech se v ročenkách vyskytují detailnější informace o četnosti vybraných trestních činů spáchaných v souvislosti s používáním a distribucí omamných a návykových látek.

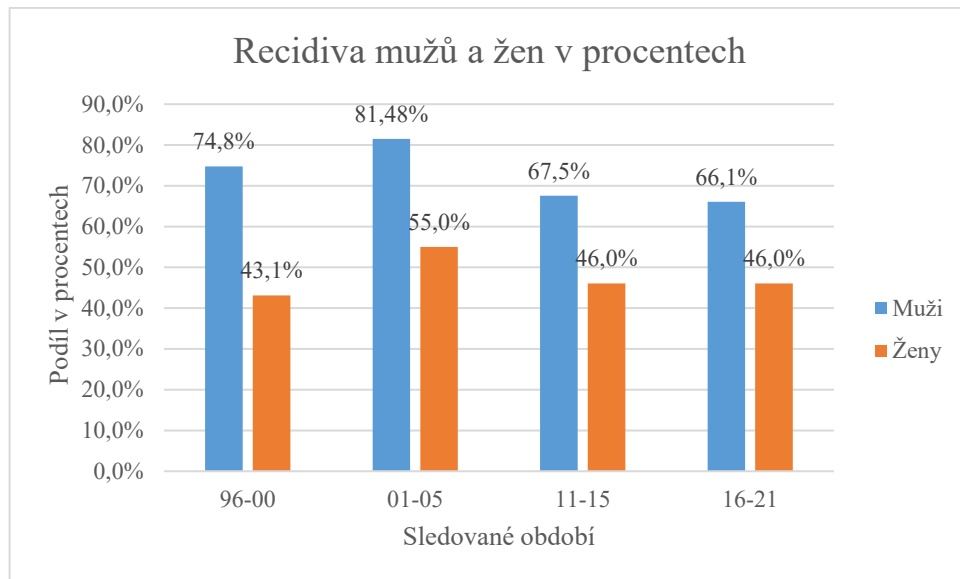
Obrázek 2 Recidiva muži [42]

Tento graf ukazuje počet již vykonaných trestů u mužů. Pokud opomineme skupinu mužů, kteří v minulosti nebyli trestáni, největší část skupiny, kteří byli v minulosti trestáni, tvoří jedenkrát trestaní jedinci. Nejvíce jich bylo mezi lety 2001 a 2005 a to 23,9 %. U netrestaných mužů je možné pozorovat rostoucí trend, kdy se jejich počet se mezi lety 2011-2015 a 2016-2021 zvýšil o více než 1,5 %.

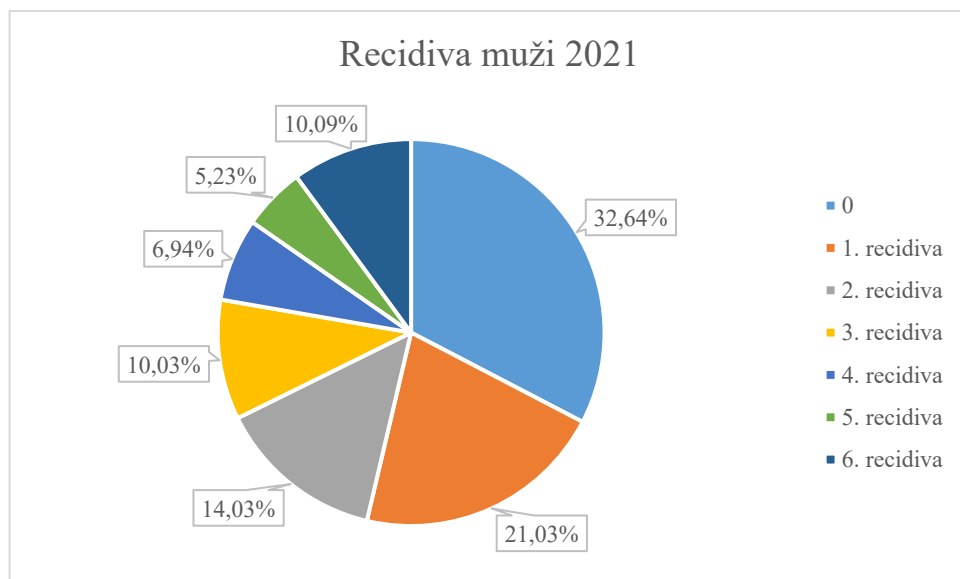
Obrázek 3 Recidiva ženy [42]

U žen taktéž tvoří nejpočetnější skupinu jedenkrát trestané osoby. Nejvíce jich bylo mezi lety 2001 a 2005 a tvořily 23,6 % odsouzených.

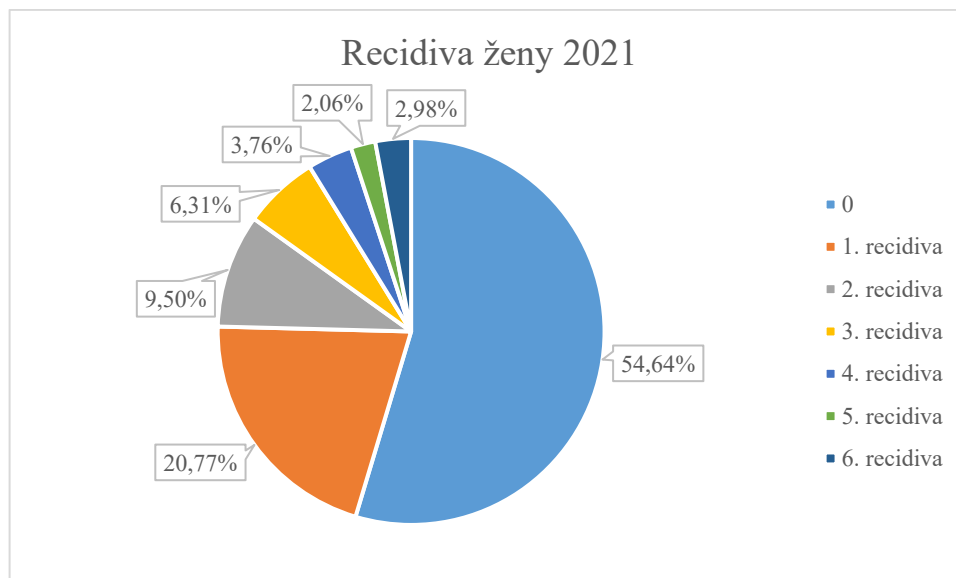

Obrázek 4 *Recidiva mužů a žen v procentech* [42]

Graf zobrazuje míru recidivy u mužů a žen za jednotlivé časové období. Nejvyšší míra recidivy byla v letech 2001 až 2005, kdy téměř 82 % mužů a 55 % žen bylo v minulosti trestáno. Od tohoto období je možné sledovat klesající trend.

Obrázek 5 *Recidiva mužů za rok 2021* [42]

Obrázek 6 Recidiva žen za rok 2021 [42]

Tato data ukazují aktuální míru recidivy za rok 2021. U mužů byla míra recidivy okolo 67 %, a u žen okolo 45 %. U mužů tím pádem přetrvává stále vysoká míra recidivy, kterou je možné pozorovat i historicky. Jedná se o mírné snížení počtu recidivistů, na které měla pravděpodobně vliv i pandemie nemoci Covid-19.

Je tedy možné pozorovat, že míra recidivy se ve sledovaném období mírně snížila, ale pořád je velmi vysoká. Je nutné tuto problematiku hlouběji prozkoumat a státní instituce by měly vynaložit maximální úsilí a prostředky, aby míra recidivy v budoucnu nadále klesala.

5.1.5 Aktuální programy VS ČR

Vězeňská služba se neustále snaží vytvářet nové programy zacházení a implementovat nové postupy při práci s odsouzenými. Níže jsou zmíněny dva aktuální programy.

Operační program zaměstnanost 2014+

V roce 2021 dokončila VS ČR realizaci projektu „Kontinuální práce se zadluženým klientem ve výkonu trestu odnětí svobody a po propuštění“. Cílem toho projektu bylo sestavení standardizovaného programu, který bude zaměřen na snižování rizik z neúměrného zadlužování, včetně metod podporující kontinuální sociální práci se zadluženými osobami po VTOS a jeho následné zavedení do praxe věznic. Ve vybraných věznicích bylo klientům projektu k dispozici dluhové poradenství, výuka finanční gramotnosti, ale i divadelní a deskové hry za účelem motivačně výukového tréninku finančních dovedností. Finálním výstupem tohoto projektu bylo zpracování metodiky s cílem standardizace tohoto programu v prostředí VS. [11]

Norské fondy 2014–2021

Začátkem roku 2020 byla zahájena realizace projektu „Snižování rizik odsouzených prostřednictvím intervenčních programů“. Cílem projektu je přivést do českého prostředí programy zacházení, které doposud v České republice chybí a které se běžně používají v norském vězeňství. Jedná se o Motivační program, Odborná péče pro uživatele drog a Program pro otce neboli Pappaprogram. Tyto programy budou pilotovány v deseti organizačních jednotkách VS. [11][54]

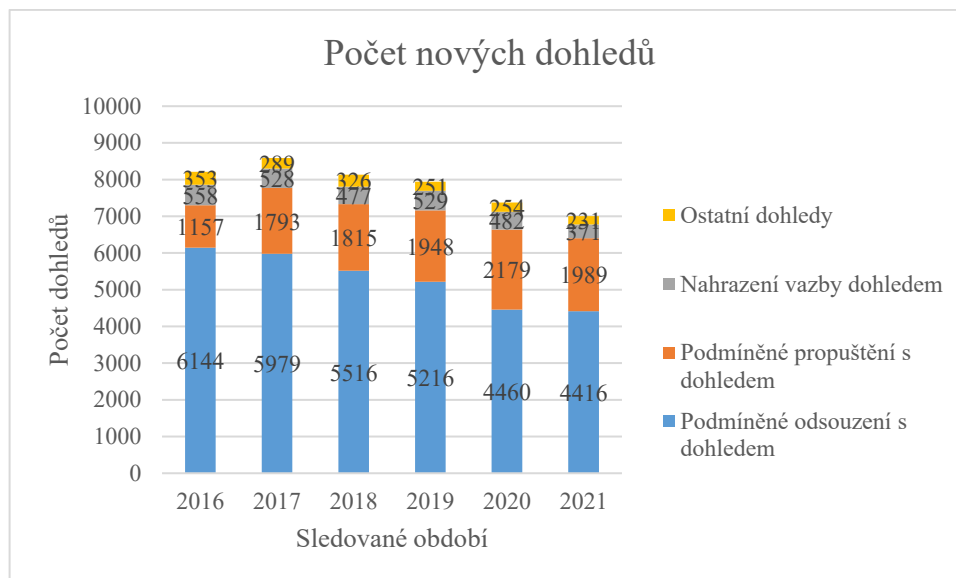
5.2 Úspěšnost resocializace v průběhu náhradního trestu

Jak již bylo zmíněno, alternativní trest je formou trestu, který není přímo spojený s odnětím svobody. Pachatel musí vyhovovat stanoveným podmínkám trestu a také k němu mít aktivním vztah. Myšlenkou alternativního trestu je snaha vyhnout se trestu odnětí svobody a jeho možným negativním dopadům. K alternativnímu trestu se přistupuje v případě, pokud je náprava jedince možná i jiným způsobem než VTOS. Dalším důvodem je nižší psychická újma obviněného, jelikož pobyt ve vězení může být, zejména pro mladistvé pachatele, velmi náročný. [4]

Analýza resocializace v průběhu náhradního trestu je zpracovaná níže. Data, ze kterých analýza vychází, pocházejí ze statistických ročenek Probační a mediační služby z let 2016 až 2021.

V současné době vzniká projekt AIS PMS neboli Agendový informační systém Probační a mediační služby, ze kterého jsou data exportována do statistických ročenek PMS. Tento projekt byl spuštěn v roce 2017 a k dokončení realizace má dojít v červnu 2022. Podle stránek PMS má být systém dostupný veřejnosti už během realizační fáze, bohužel tomu tak není. Z toho důvodu je analýza dat zaměřená pouze na ty informace, které jsou dostupné, a to z let 2016 až 2021.

Do práce měl být zahrnut také počet nastoupených, vykonaných a porušených náhradních trestů, které by lépe ukázaly funkčnost těchto trestů. Na webových stránkách PMS jsou dostupné pouze omezené informace, které jsou zpracovány níže. Údaje Ministerstva spravedlnosti tyto informace částečně kopírují, ale nepřináší žádná nová a relevantní data. V diplomových a bakalářských pracích z předchozích let existují odkazy na podrobné statistiky, které měly být v této práci zpracovány, bohužel jsou tyto informace již nedostupné jak na stránkách PMS, tak Ministerstva spravedlnosti.

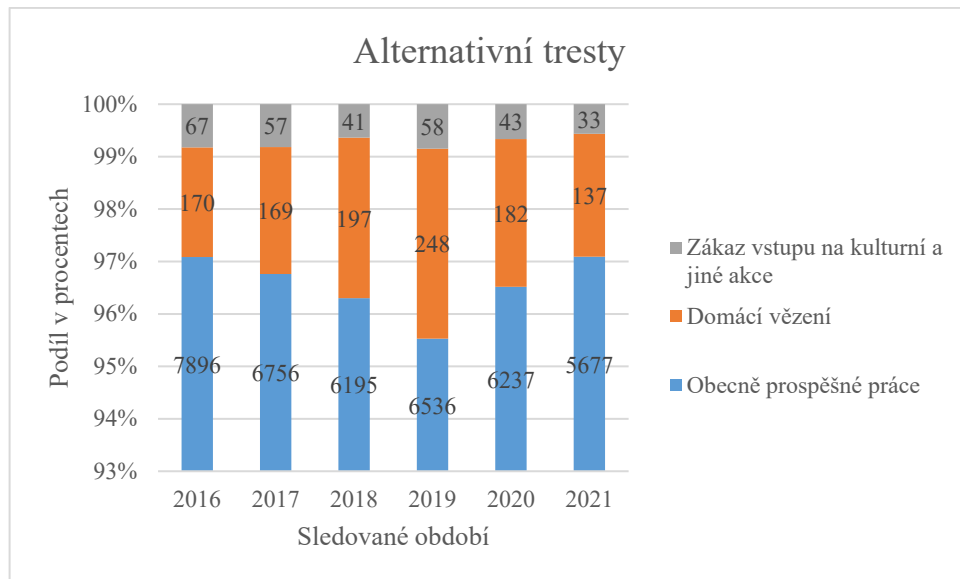

Obrázek 7 Složení nových dohledů [43][44]

Z grafu je možné pozorovat, že z dlouhodobého hlediska tvoří největší část dohledů podmíněné odsouzení s dohledem. Od roku 2007 docházelo k jejich dlouhodobému růstu, ale od roku 2016 je možné pozorovat klesající trend těchto dohledů. V roce 2021 bylo zaznamenáno celkem 4 416 těchto dohledů, což tvoří 63 % všech dohledů.

Druhou nejpočetnější kategorií jsou dohledy u podmíněně propuštěných osob. Od roku 2013 se jejich počet pohyboval okolo 1 200 případů. Následně došlo v roce 2015 k poklesu na 981 dohledů. Od tohoto roku tyto přírůstky neustále rostou a v posledních pěti letech byl jejich počet historicky nejvyšší. Nejvíce případů připadlo na rok 2020, kdy se jednalo o 2 179 nově uložených dohledů. V roce 2021 se tento počet snížil na 1 989 dohledů, což je v porovnání s rokem 2020 pokles o 8,7 %. Dohledy u podmíněně propuštěných tvořily 28,4 % všech uložených dohledů.

Třetí skupinu dohledů tvoří nahrazení vazby dohledem. Nejvíce dohledů připadlo na rok 2014, a to celkem 630 dohledů. Od tohoto roku se tento počet snižuje. Výjimku tvoří rok 2019, kdy připadlo 529 dohledů. V roce 2021 přibylo 371 nových dohledů, což je pokles o 23 % oproti předešlému roku. [43][44]

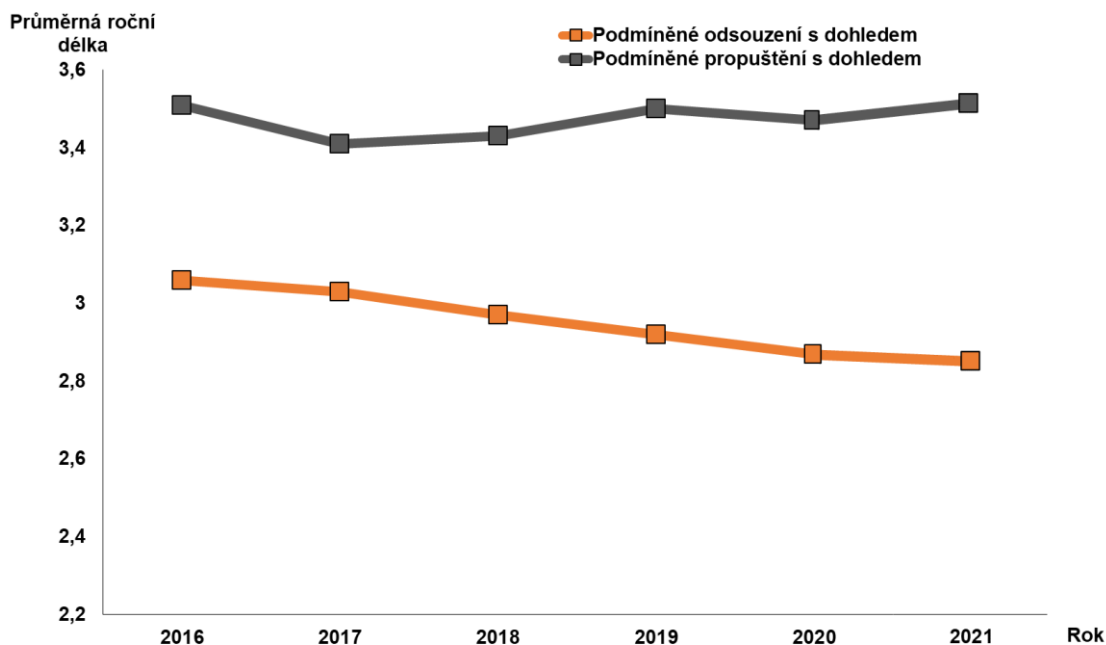
Obrázek 8 Rozdělení alternativních trestů [43][44]

Graf zobrazuje počet alternativních trestů v průběhu let. Nejčastěji ukládaným alternativním trestem jsou dlouhodobě obecně prospěšné práce. Ve sledovaném období můžeme pozorovat klesající trend. V roce 2020 nastal pokles o 4,6 % oproti roku 2019. V roce 2021 bylo uloženo 5 677 trestů obecně prospěšných prací, což je pokles o 9 % oproti roku 2020. Z celkového počtu uložených trestů bylo 182 případů uloženo mladistvým pachatelům.

Trest domácího vězení tvoří druhou největší část všech uložených alternativních trestů. Mezi lety 2017 a 2018 nepřekročilo množství uložených trestů 200 případů. V roce 2019 bylo evidováno 248 případů, ale v roce 2020 nastal pokles na 182 případů. V roce 2021 bylo uloženo 137 trestů domácího vězení a v porovnání s rokem 2020 se jedná o pokles o 24,7 %.

Počet uložených trestů zákazu vstupu na sportovní, kulturní a společenské akce neustále roste od roku 2010, kdy byl zaveden. Maxima dosáhl v roce 2014, kdy bylo uloženo 74 trestů. Od tohoto roku se počet těchto trestů pohybuje v rozmezí 50–70 případů ročně. Od roku 2020 je možné pozorovat klesající trend, kdy bylo uloženo 43 nových trestů. V roce 2021 přibylo 33 trestů, což je pokles o 23,3 % oproti předešlému roku. [43][44]

Důvodem nízkého počtu trestů zákazu vstupu je nepochybně důsledek pandemie nemoci Covid-19.

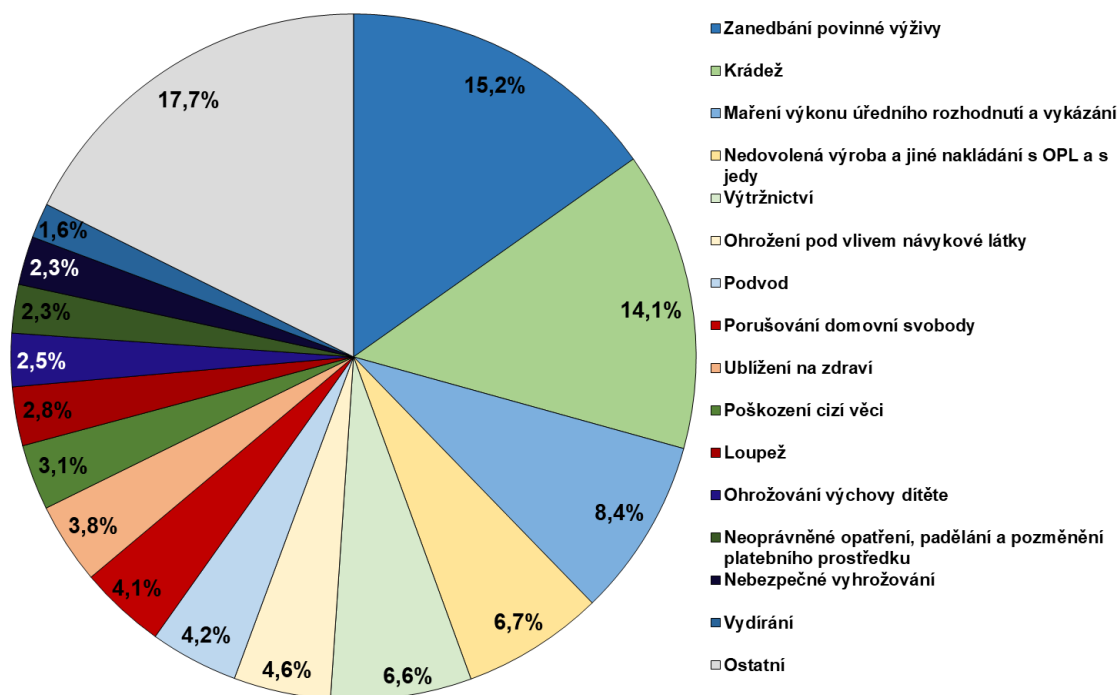
Obrázek 9 Vývoj průměrné délky zkušební doby (upraveno) [43][44]

Dohled u podmíněného odsouzení je možné stanovit v sazbě od jednoho do pěti let. U mladistvých od jednoho do tří let.

Dohled u podmíněného propuštění je možné stanovit maximálně na sedm let, u mladistvých maximálně pět let.

Z grafu je možné sledovat průměrnou roční délku dohledů u podmíněně odsouzených. Během sledovaného období délka dohledů postupně snižuje. V roce 2016 byla průměrná doba dohledu 3,06 let. Tato doba se v roce 2021 se snížila na 2,87 let. Průměrná délka dohledů u podmíněně odsouzených mezi lety 2016 a 2021 byla téměř tři roky.

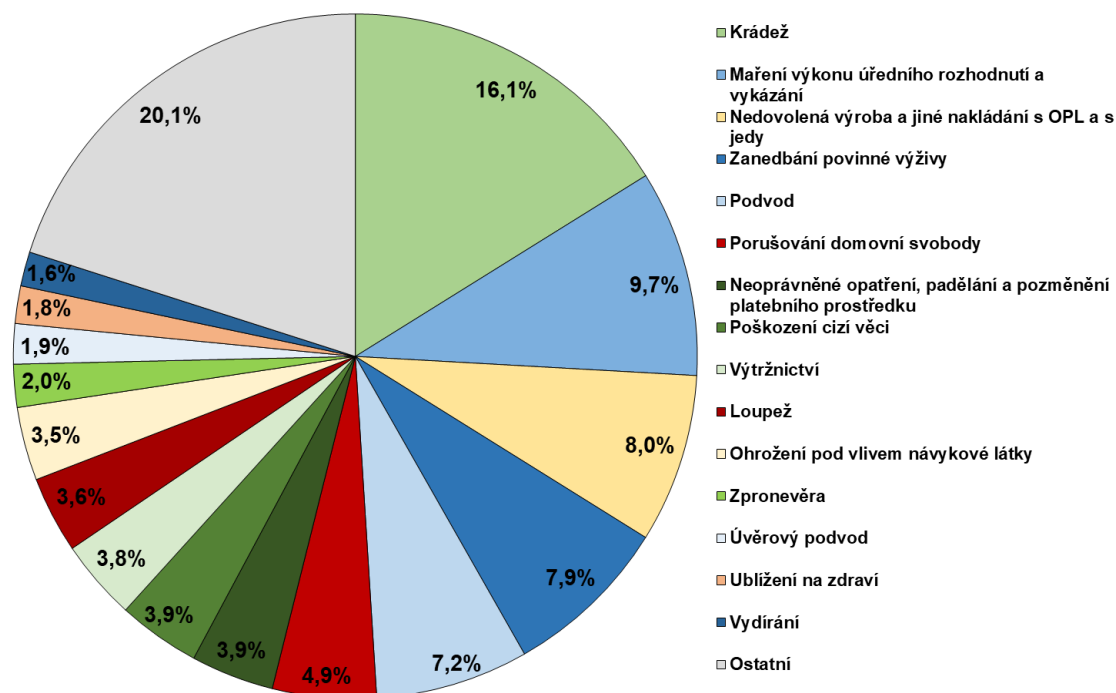
U podmíněně propuštěných činila délka doby dohledu v průměru 3,47 let. Průměrná délka dohledů mezi lety 2017 až 2021 byla tři roky, a to jak u podmíněně propuštěných, tak u podmíněně odsouzených pachatelů. [43][44]

Obrázek 10 *Struktura trestné činnosti u podmíněně odsouzených s dohledem za rok 2021* [44]

Výše uvedený graf ukazuje kriminální strukturu u podmíněně odsouzených s dohledem. V roce 2021 se u podmíněně odsouzených pachatelů nejčastěji vyskytoval trestný čin zanedbání povinné výživy. Tvořil 15,2 % všech případů. Dalšími čteně zastoupenými trestnými činy byly krádeže, které tvořily 14,1 % případů, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání tvořilo 8,4 % případů a nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými látkami tvořilo 6,7 %.

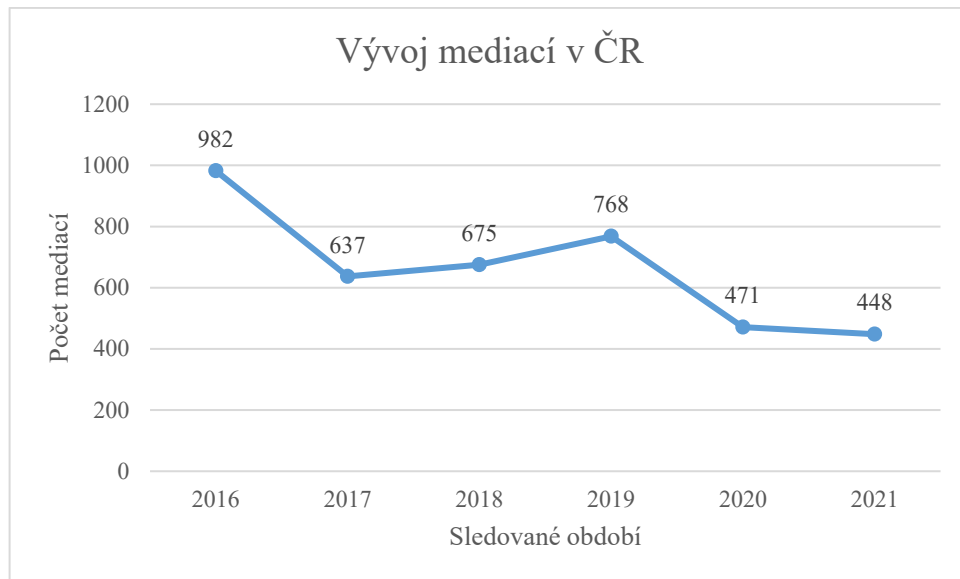
Naproti tomu trestný čin výtržnictví (15 %) byl nejčastěji zastoupený trestný čin u mladistvých pachatelů. Na druhém místě byla loupež (14,2 %), dále krádež (12,2 %) a nakonec ublížení na zdraví (10,2 %). [43][44]

Obrázek 11 *Struktura trestné činnosti u podmíněně propuštěných s dohledem v roce 2021* [44]

Výše uvedený graf ukazuje kriminální strukturu u podmíněně propuštěných s dohledem za poslední rok. Mezi pachateli převažovali pachatelé trestného činu krádeže, který tvořil 16,1 % všech případů. Další velký podíl tvořil trestný čin maření úředního rozhodnutí a vykázání zastoupeny 9,7 %, dále trestný čin nedovolené výroby a jiné nakládání s omamnými látkami, zastoupeno 8 % a nakonec trestný čin zanedbání povinné výživy, který tvořil 7,9 % všech případů.

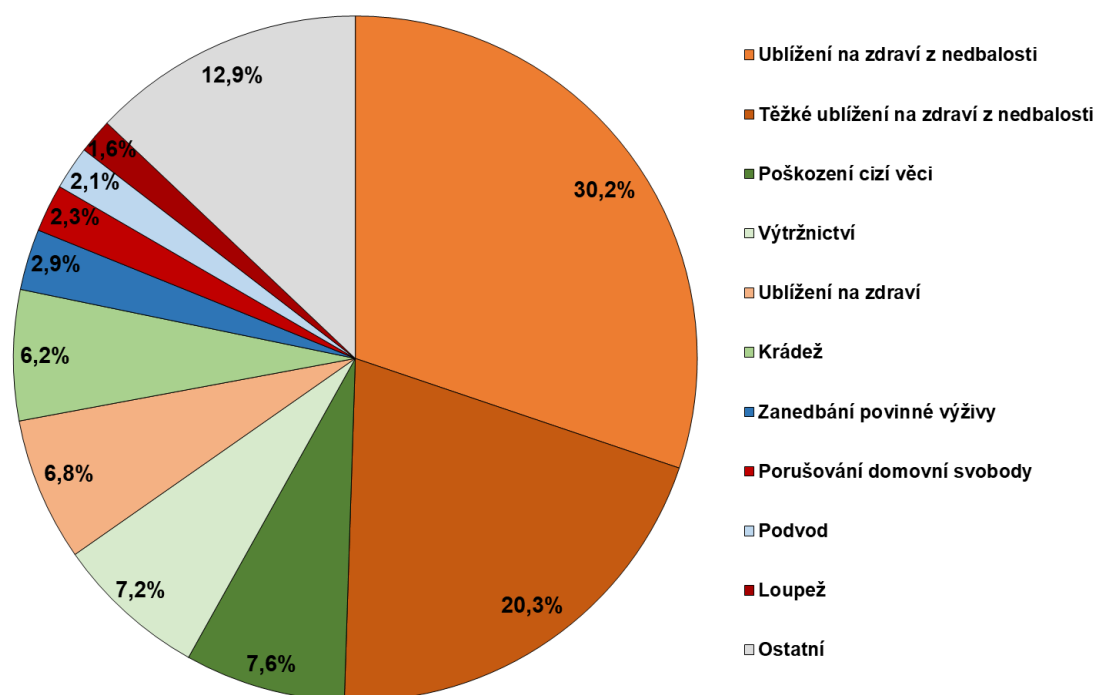
V roce 2021 byl u mladistvých pachatelů nejčastěji zastoupen trestný čin vraždy, a to ve třech případech (33,3 %), následovaný trestným činem krádeže a poškození cizí věci (22,2 %) a nakonec trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání a trestný čin porušování domovní svobody, shodně 11,1 %. [43][44]

Obrázek 12 *Vývoj mediací v České republice* [43][44]

Podle dostupných dat pocházejících ze statistické ročenky PMS z roku 2021 se nejvíce mediací uskutečnilo v letech 2012 až 2015, kdy se počet pohyboval kolem 1 200 mediací ročně. Od roku 2015 je možné pozorovat pokles v těchto hodnotách a mezi lety 2016 až 2021 už nepřesahují 1 000 případů ročně.

Od roku 2017 lze pozorovat vzestupnou tendenci, která se však zastavila v roce 2019. Od té doby počet mediací neustále klesal a v roce 2021 bylo vykonáno 448 mediací mezi pachatelem a obětí. V 69 případech došlo k mediaci mezi obětí a pachatelem, který byl nezletilý nebo mladší patnácti let. [43][44]

Obrázek 13 *Struktura případů, u kterých proběhla v roce 2021 mediace* [44]

V roce 2021 docházelo k mediacím nejčastěji za trestný čin ublížení na zdraví z nedbalosti. Ten tvořil 30,2 % z celkového počtu mediací. Trestné činy za ublížení na zdraví tvoří více než polovinu všech případů. Následnou část struktury je trestná činnost poškození cizí věci, která tvořila 7,6 % případů a v neposlední řadě výtržnictví, které tvořilo 7,2 %.

Mezi dospělými pachateli byla mediace prováděna nejčastěji v případech ublížení na zdraví z nedbalosti (36,1 %), těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti (23,1 %) a ublížení na zdraví (5,2 %).

V případě mladistvých pachatelů byla nejčastěji mediace prováděna u trestných činů poškození cizí věci (23,8 %), výtržnictví (18,8 %), ublížení na zdraví (15 %) a krádež (12,5 %). [43][44]

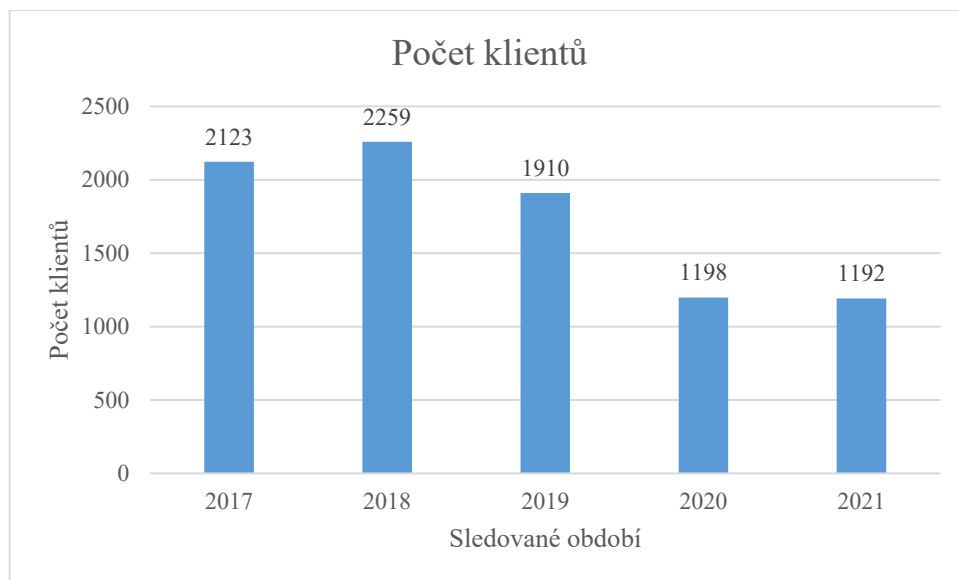
5.3 Úspěšnost resocializace s podporou soukromých subjektů

Neopomenutelnou část resocializačního procesu tvoří neziskové organizace soustředěné na pomoc propuštěným osobám. Jak již bylo zmíněno, státní a veřejné orgány nejsou schopny pokrýt všechny záležitosti týkající se jejich občanů. Úkolem nevládních organizací je zajistit individuální zájmy a potřeby specifických skupin občanů. Tyto organizace vznikají na základě dohody nebo smlouvy mezi občany o jasné vizi, kterou může být právě podpora

reintegrace osob propuštěných z vězení. Stát tyto organizace spolufinancuje, uděluje jim provozní licence a provádí odborný dohled. [27]

Jednou z organizací, která se zaměřuje na pomoc propuštěným odsouzeným, je Rubikon centrum. Jedná se o neziskovou organizaci, která od roku 1994 pomáhá lidem překročit jejich trestní minulost. Její činnost tvoří různé projekty, ať už se jedná o pomoc při hledání práce, dluhové poradenství, příprava odsouzených na propuštění nebo jejich zaměstnávání ve věznicích. [29]

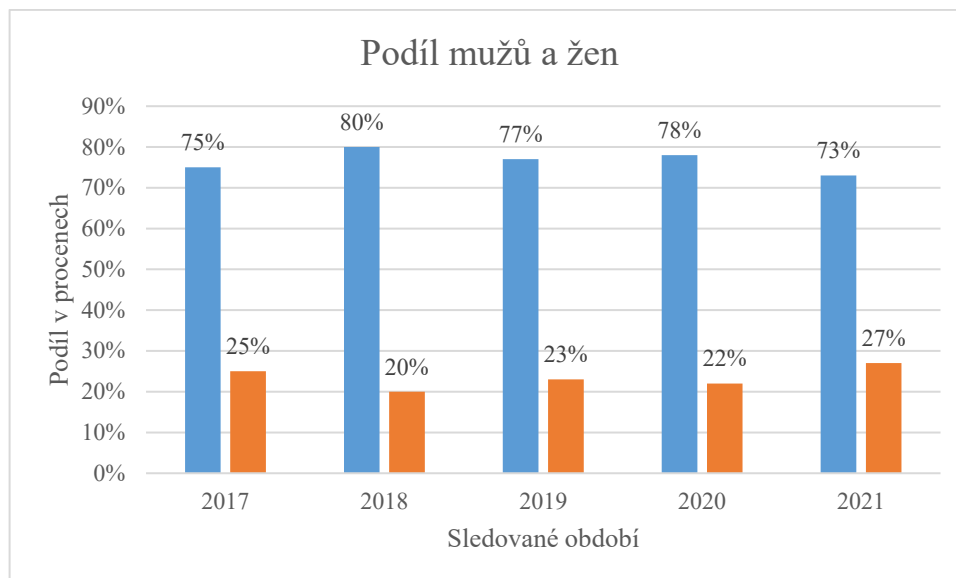
Data, která jsou zpracována níže, pocházejí z výročních statistik Rubikon centra a jsou zpracována za období 2017 až 2021. Bohužel data za některé roky ve sledovaném období nebyla dostupná.

Obrázek 14 *Počet klientů 2017 až 2021* [45]

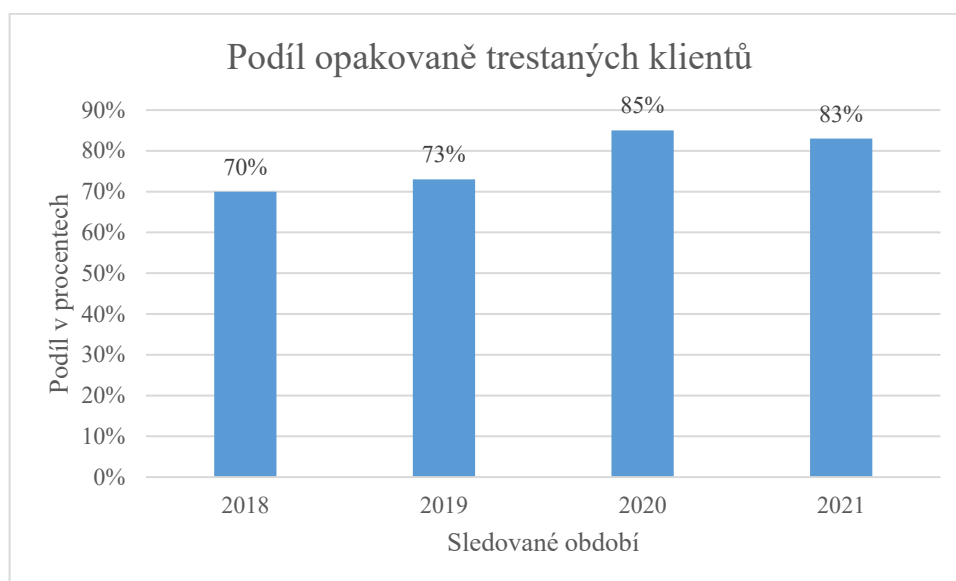
Z grafu je možné pozorovat počet klientů Rubikon centra za sledované období. Nejvíce jich bylo v roce 2018, kdy počet klientů dosáhl 2 259. V roce 2019 toto číslo mírně pokleslo a v letech 2020 a 2021 nepřesáhl počet klientů 1 200. S nejvyšší pravděpodobností se na počtu klientů podepsala pandemie nemoci Covid-19.

Celkový počet klientů se skládá ze všech oblastí, ve kterých Rubikon centrum poskytuje své služby. Jedná se o programy zaměřené na pomoc při hledání zaměstnání, dluhové poradenství, vězeňské programy a alternativní tresty.

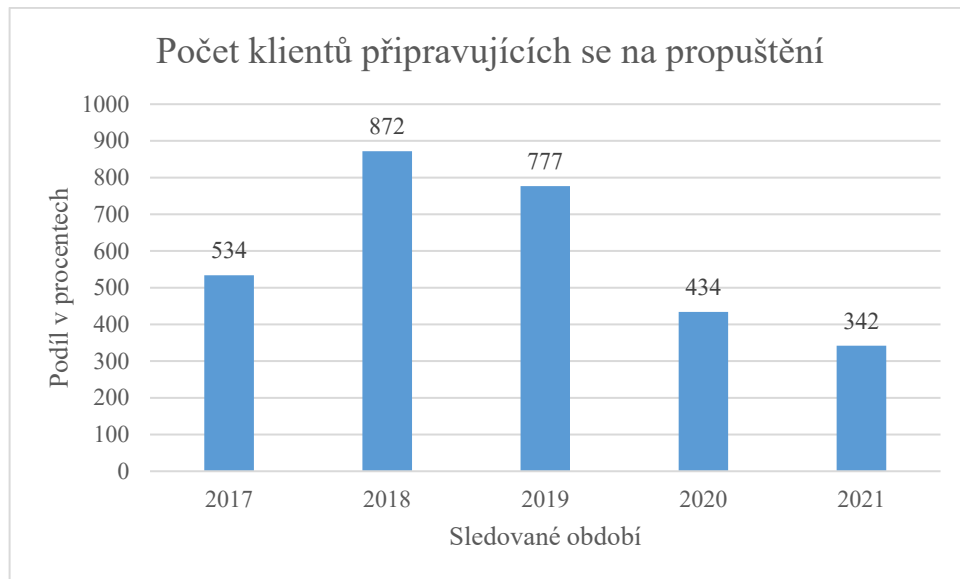
Obrázek 15 Podíl mužů a žen [45]

Nejpočetnější skupinou klientů, se kterými Rubikon centrum pracuje, tvoří muži. Největší zastoupení měli v roce 2018, kdy tvořili 80 % všech klientů.

Obrázek 16 Podíl opakovaně trestaných klientů [45]

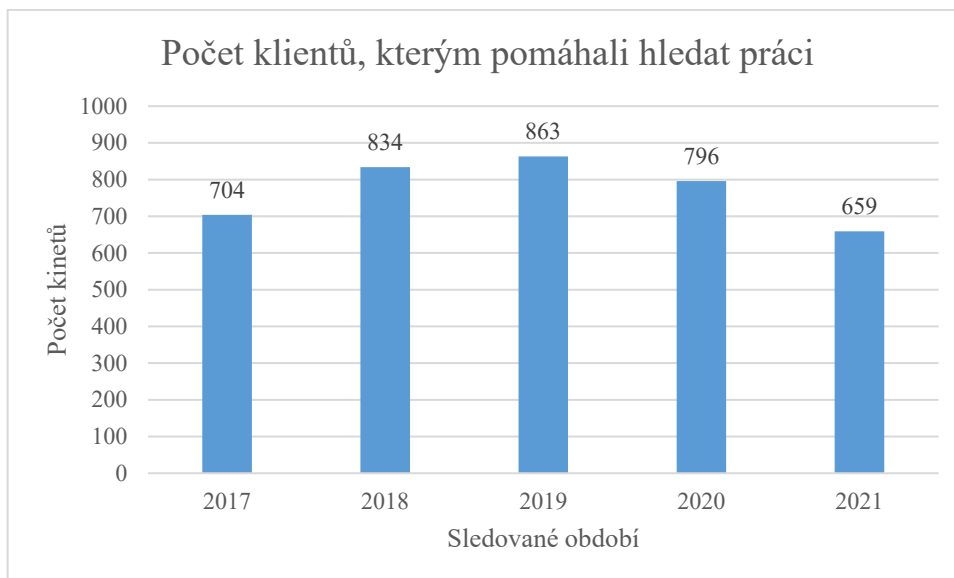
Rubikon centrum spolupracuje především s opakovaně trestanými osobami, a to během VTOS, ale i po propuštění. Tvoří tak naprostou většinu klientů, se kterými organizace pracuje. Z grafu je možné pozorovat, že podíl klientů, kteří byli v minulosti trestáni, tvoří 70–80 %. Někteří zaměstnanci organizace jsou v minulosti trestané osoby a jejich zkušenosti jsou pro činnost organizace nepostradatelné. Tvoří 28 % všech zaměstnanců.

Obrázek 17 Počet osob v přípravě na propuštění [45]

Graf vyobrazuje počet klientů, se kterými organizace spolupracuje v průběhu VTOS. Jedná se jak o korespondenční kontakt, tak i poskytování dalších služeb. Organizace navázala spolupráci s věznicemi, ve kterých vězňům tyto služby poskytuje. Jedná se především o daňové poradenství, burzy práce, pracovní poradenství, jako je psaní životopisu, vytipování vhodného zaměstnání a pracovní pohovory nanečisto s HR specialisty. Ve Věznicí Vinařice provozuje organizace šicí dílnu, ve které vězni pracují na pozici šicích operátorů a vytvářejí komponenty pro automobilový průmysl. Důležitým prvkem je v tomto ohledu přenos pracovních dovedností z vězeňského prostředí do života na svobodě. Díky této zkušenosti mohli vězni po propuštění nastoupit do zaměstnání ve stejném oboru v řádu dnů, měli zajištěné bydlení a dostávali intenzivní podporu v pracovní a sociální adaptaci. Díky tomu mnoho vězňů získalo motivaci pro překonání dalších překážek, které s propuštěním na svobodu souvisí.

Po propuštění z vězení pomáhá organizace při doprovázení a pomoci při kontaktu s dalšími organizacemi, jako je například úřad práce, pomáhají zajistit bydlení a lékařskou péči, psychickou podporu a mentoring, materiální a finanční pomoc v tíživé situaci a poradenství pro rodiny. [45]

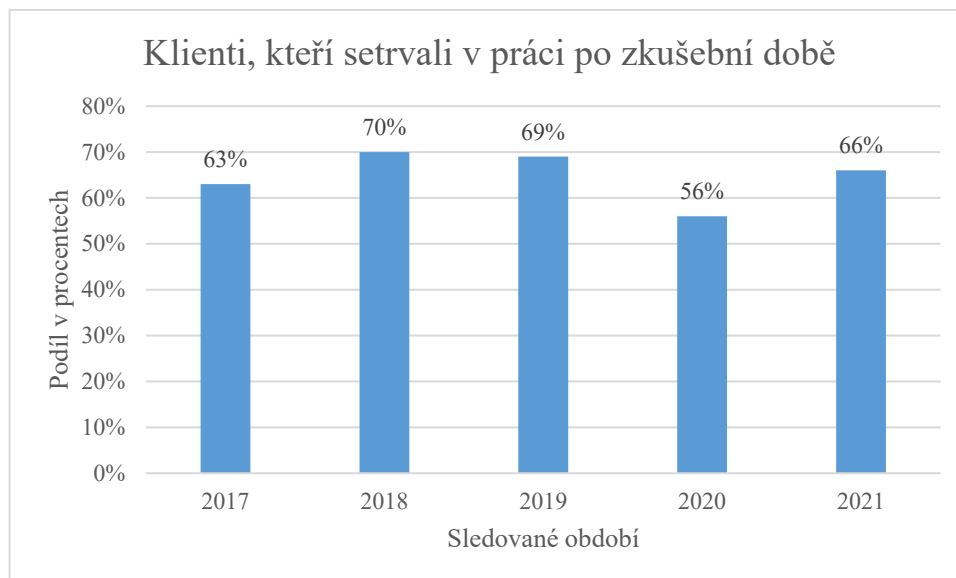
Obrázek 18 Počet klientů, kterým pomáhali najít práci [45]

Graf výše vyobrazuje počet klientů, kterým pomáhala organizace najít práci. Do těchto dat spadá pracovní poradenství, příprava CV, zvyšování kvalifikace, pohovory nanečisto, práce v tréninkovém místě, zprostředkování zaměstnání a spolupráce se zaměstnavateli a podpora v adaptaci v novém zaměstnání. Rubikon centrum také nabízí klientům práci přímo v organizaci. [45]

Obrázek 19 Počet klientů, kteří získali práci [45]

Z grafu je možné pozorovat počet klientů, kteří získali práci. Nejvíce jich bylo v roce 2017, kdy se podařilo získat práci 275 klientům. Době pandemie nemoci Covid-19 kleslo toto číslo na 150 klientů v roce 2020 a 144 klientů v roce 2021.

Obrázek 20 Podíl klientů, kteří v práci setrvali po zkušební době [45]

Z grafu je možné pozorovat vysokou úspěšnost v zaměstnávání propuštěných odsouzených organizací Rubikon. Nejvyšší podíl klientů, kteří v práci zůstali i po zkušební době, bylo v roce 2017, kdy jich bylo 70 %. Během pandemie tento podíl mírně poklesl na 56 % v roce 2020, v roce 2021 ale opět vzrostl na 66 %.

5.3.1 Dopad práce Rubikon centra

Komplex programů Zaměstnanost a Zadluženost

V roce 2017 publikoval Institut pro kriminologii a sociální prevenci výzkum zaměřený na ověření kritéria recidivy pomocí účasti na konkrétním programu, který je zaměřen na zprostředkování práce osobám s trestní minulostí. Tento výzkum byl realizovaný na popud Rubikon centra s cílem ověřit efektivitu jejich práce. Byly vytvořeny dvě skupiny, A a B. Skupinu A tvořili jedinci, kteří se zapojili do programu Rubikon centra, s předpoklady k úspěšnému dokončení programu a s odhodláním najít stabilní zaměstnání, řešit svou zadluženost a řešit své problémy a motivací a otevřeností ke změně nebo změnám. Získáno bylo 44 osob do vzorku. Skupinu B tvořily osoby, které programem Rubikon centra neprošli. Těchto osob bylo pro potřeby výzkumu vybráno dvakrát více oproti jedincům ve skupině A, celkem 83 osob. Jednalo se o klienty PMS, v jejich trestné činnosti převažovaly stejné skutky jako v případě klientů Rubikon centra (majetkové delikty, násilná kriminalita, zanedbání povinné výživy, maření výkonu úředního rozhodnutí a drogové delikty) a jako sankce jim bylo uloženo podmíněné odsouzení s dohledem, obecně prospěšné práce, trest domácího vězení nebo byli podmíněně propuštěni z VTOS.

Výzkum započal v roce 2014 a byl ukončen v roce 2016. Jednalo se tedy o zjištění, zda byly osoby z obou skupin znovu odsouzeny v průběhu dvou let od účasti v projektu Rubikon centra v případě skupiny A, respektive od chvíle, kdy byly zařazeny do evidence PMS v případě skupiny B. Výsledky studie ukazují, že po absolvování projektu Rubikon centra ve skupině A došlo k opětovnému odsouzení pouze u 11,4 % osob. Oproti tomu ve skupině B bylo 97,6 % nově odsouzených. Jedná se tedy o velmi příznivou zprávu a je možné tímto zjištěním podpořit úvahy o celkové prospěšnosti tohoto typu služeb. [46]

Projekt Společně na svobodu

V roce 2018 vytvořilo Rubikon centrum projekt s názvem „Společně na svobodu“, jehož cílem bylo co nejlépe integrovat propuštěné vězně do společnosti. Klíčové prvky intervence byla spolupráce s věznicemi a neziskové organizace a individuální podporou klientů před i po propuštění z VTOS. Projektu se účastnily 4 věznice.

Byla sestavena cílová skupina 118 osob, která byla rozdělena na dvě skupiny. První skupinu tvořila intervenční skupina, která měla 78 osob. Druhou skupinu tvořila kontrolní skupina 40 osob. Ve srovnání s běžnou vězeňskou populací byla cílová skupina, z hlediska získaných dat v rámci SARPO, mírně rizikovější. Podle provedených testů byly obě skupiny ekvivalentní z hlediska proměnných obsažených v rámci SARPO. Členové intervenční skupiny byli zařazeni do programu Rubikon centra a jejich zaměstnanci s nimi začali následně pracovat a pomáhali jim hledat řešení problémů v oblastech bydlení, zaměstnání a řešení dluhů.

Na základě dat Ministerstva práce ze srpna 2020, kdy byli účastníci projektu průměrně rok na svobodě, byl zjištěn pozitivní dopad této činnosti na zaměstnanost. Intervenční skupina měla téměř dvojnásobnou míru zaměstnanosti oproti kontrolní skupině. U intervenční skupiny byl také zaznamenán po šesti měsících na svobodě došlo poklesu kriminálního myšlení a k mírnému zlepšení, naproti tomu u kontrolní skupiny došlo k oslabení korektivních mechanismů. [47]

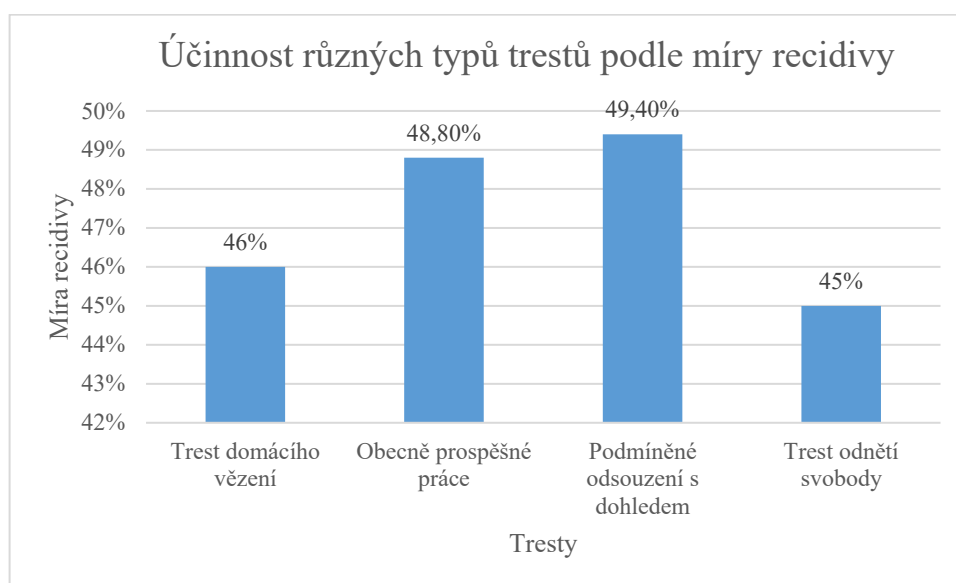
5.3.2 Účinnost trestů

Institut pro kriminologii a sociální prevenci provedl v roce 2016 studii po názvem „*Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*“. Cílem práce byla identifikace recidivních nebo desistentních faktorů, zjištění jejich významu v rámci probace a aplikace těchto poznatků do praxe.

Z tohoto výzkumu vyplývá, že „samotný typ trestu či opatření není z hlediska recidivy rozhodujícím faktorem, neboť vliv intervencí justičního systému je ve srovnání s vlivem jiných faktorů spíše zanedbatelný“. [50]

Za vysokou mírou recidivy stojí nízká motivace odsouzených vykonat alternativní tresty. Velká část těchto trestů je překlasifikována na nepodmíněný trest odnětí svobody, které jsou od doby spáchání trestného činu ukládány s příliš velkým časovým odstupem. Proto je velmi obtížné dosáhnout účelu těchto trestů. [51]

Míru recidivy u jednotlivých trestů popisuje následující graf:

Obrázek 21 Účinnost různých typů trestů [50]

Jedním z předních velmi důležitých prvků funkčnosti trestu je jeho individualizace. Trest by měl být soudem přizpůsoben pachateli tak, aby se v něm odrážely všechny okolnosti daného spáchaného trestného činu. Individualizace probíhá na třech úrovních.

Zákonná individualizace určuje, jak nebezpečný trestný čin byl spáchán, a to rozsahem trestních sazeb pro konkrétní případ. Tento rozsah stanoví rámec pro soudní individualizaci.

Soudní individualizace ukládá soudu povinnost brát v potaz při určování výše trestu závažnost a povahu spáchaného trestného činu. Dále mu také klade za povinnost zohlednit majetkové, rodinné, osobní a jiné poměry původce trestného činu, jeho dosavadní životní styl a možnosti nápravy. Všechny tyto okolnosti mohou hrát důležitou roli při nápravě pachatele a je na soudu, aby je před vynesením rozsudku pečlivě zvážil.

Penitenciární individualizace zahrnuje určení, jak bude trest vykonán. To zahrnuje umístění odsouzených do specifického typu věznice a stanovení podmínek výkonu trestu.

Proto je v tomto ohledu nezbytné zacházet pachatelem podle jeho individuálních prvků, ne jako s obecným předmětem.

Za důležitý bod v personalizaci rozsudků je také motivace pachatele. Soudy by měly vyvinout veškeré úsilí, aby identifikovaly pachatelovy hodnoty, které by měli být potrestány. V případech, kdy pachatelé diváckého násilí rádi navštěvují sportovní akce, bude trest obecně prospěšných prací méně motivující k ukončení trestné činnosti než odepření přístupu na sportovní akce. V případě pachatele majetkové trestné činnosti se pokuta zdá jako nejúčinnější, protože se pro něj jedná o nejvyšší hodnotu. Ústavní soud uvedl, že by trest měl mít dopad nejen na pachatele, ale i na jeho rodinu, zejména děti. Toto ustanovení vyplývá z Úmluvy o právech dítěte, kdy podle Ústavního soudu „*musí být při volbě druhu trestu a jeho výměry zváženy též dopady na pachatelovo dítě*“. [51]

Studie IKSP rovněž potvrdila, že je možné zohlednit relativně spolehlivé ukazatele recidivy jako jsou pohlaví, věk nebo trestní minulost odsouzeného. V souladu s tímto tvrzením se alternativní tresty jeví vhodnější spíše pro mladistvé pachatele a osoby doposud neodsouzené k VTOS. Jsou zde tedy další faktory, které je třeba vzít v úvahu při ukládání trestů. [50][51]

Tato kapitola se zabývala úspěšností resocializace ve VTOS, během náhradního trestu a s podporou soukromého subjektu. Byly analyticky zpracovány data, které byly prezentovány pomocí grafů a tabulek. Tyto data poukazují na vysokou míru recidivy ve VTOS, přehled v uložených náhradních trestech a vysokou úspěšnost práce Rubikon centra.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo analyzovat aktuální aspekty resocializace odsouzených, vymezit zkoumanou oblast a analyzovat vliv a úspěšnost resocializace odsouzených v průběhu výkonu trestu odnětí svobody, náhradního trestu a po propuštění z výkonu trestu. Teoretická část práce je zaměřena na trest odnětí svobody, aktuální právní úpravu a účel výkonu trestu odnětí svobody. Druhá kapitola byla zaměřena na penitenciární péči, kde byla popsána Vězeňská služba a její role v penitenciární péči. Kapitola popisuje taktéž program zacházení s odsouzenými a způsoby stanovení těchto programů. Třetí kapitola popisovala pojem resocializace, sociální péči a subjekty státní a nestátní subjekty kontinuální sociální péče.

Praktická část byla zaměřena na úspěšnost resocializace ve výkonu trestu odnětí svobody, náhradního trestu a s podporou soukromých subjektů. Ukazatelem funkčnosti resocializace byla zvolena míra recidivy, která byla v praktické části analyzována. Ve VTOS je možné pozorovat vysokou míru recidivy, zejména u mužů. Tento fenomén je možné pozorovat historicky. I když míra recidivy pomalu klesá, stále se drží na vysokých hodnotách. V roce 2021 byla míra recidivy 67 % u mužů a 45 % u žen. Nelze tím pádem říci, že by resocializace ve VTOS měla vysokou úspěšnost. Další částí praktické části je resocializace během náhradního trestu. Ta se ukázala být velmi těžko měřitelná. Probační a mediační služba současné době přechází na nový Agendový informační systém, který nebyl v době vzniku této práce spuštěn. Z toho důvodu jsou analyzovaná data nepříliš obsáhlá a nelze tím pádem zkoumat nejaktuálnější data náhradních trestů. I když je možné z dostupných dat sledovat klesající trend v počtu udělených náhradních trestů, studie Institutu pro kriminologii a sociální prevenci ukázala, že druh trestu není z pohledu recidivy rozhodujícím faktorem, jelikož vliv intervencí justičního systému je ve srovnání s vlivem jiných faktorů zanedbatelný. V tomto ohledu je důležité ušít pachatelůvi trest „na míru“ takovým způsobem, aby trest co nejvíce postihl pachatelovy hodnoty. Pokud je například pachatel diváckého násilí fanoušek sportovních akcí, vhodným trestem by v tomto případě bylo zákaz navštěvování sportovních a společenských akcí. Poslední kapitolou praktické části je resocializace s pomocí nestátních neziskových subjektů. Pro výzkum byla zvolena organizace Rubikon centrum, která se zaměřuje na pomoc propuštěným odsouzeným. Práce této organizace a její výsledky jsou opravdu chvályhodné. Výsledky jejich práce vykazují vysokou míru úspěšnosti, co se resocializace a pomoci odsouzeným týče. To ostatně podporuje i výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, kdy po vyhodnocení výzkumu bylo zjištěno, že u intervenční skupiny došlo k opětovnému odsouzení pouze u

11,4 % osob. Oproti tomu ve skupině kontrolní bylo 97,6 % nově odsouzených. Intervenční skupina prošla programy organizace Rubikon, kontrolní skupina nikoliv.

Lze tedy pozorovat, že úspěšnost resocializace s pomocí státních subjektů nemá takovou úspěšnost, jako v případě podpory ze strany neziskových organizací. Hlavním důvodem této úspěšnosti je individuální a aktivní přístup ze strany Rubikon centra. Je tedy možné říct, že činnost této organizace má nesmírný pozitivní dopad jak na propuštěné osoby, tak na celou společnost. Podobný přístup by měl být aplikován ve stejné míře i v případě státních subjektů sociální péče.

Tato práce slouží jako analýza míry recidivy a funkčnosti ukládání trestů v ČR a je určena jak široké veřejnosti, tak odborníkům a je vhodným podkladem pro případný následný výzkum.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] NEDBALOVÁ, Olga. *Sociální aspekty reintegrace odsouzených do společnosti* [online]. Pardubice, 2018 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://dk.upce.cz/handle/10195/70942>. Diplomová práce. Univerzita Pardubice. Vedoucí práce Karel Rýdl.
- [2] DADÁKOVÁ, Petra. *Resocializace jedinců po výkonu trestu odnětí svobody a jejich podpora ze strany probační a mediační služby* [online]. Brno, 2015 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/we5oqf/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce doc. PhDr. Mgr. Tomáš Čech, Ph.D.
- [3] SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, 77 s. ISBN 978-807-3722-043.
- [4] DRBAL, Zdeněk. *Specifika výkonu trestu odnětí svobody u odsouzených žen*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2010, 85 s. Dostupné také z: <http://hdl.handle.net/10563/11293>. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií. Vedoucí práce Jůzl, Miloslav.
- [5] ŠPANKOVÁ, Jana. *Resocializácia odsúdených*. Plzeň. Vydavatelství a nakladatelství Čeněk. 2013. ISBN – 9788073804848.
- [6] Mertl, J. „Musíte makat a poslouchat, no“: Vězení, potlačování autonomie a responsabilizace u vězňů a propuštěných osob v ČR. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 2020, vol. 56, iss. 4, p. 523-553.
- [7] BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie. ISBN 978-80-7338-115-8.
- [8] Vývoj zaměstnanosti vězňů. *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2020 [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/aktualni-pocty-zamestnanych-veznu>
- [9] MAŘÁDEK, Vladimír. *Vězeňství*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2005. 203 s. ISBN 80-7368-002-5.
- [10] Ústav pro výkon zabezpečovací detence. *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2022 [cit. 2022-03-16]. Dostupné z:

<https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-a-upvzd-brno/sekce/ustav-pro-vykon-zabezpecovaci-detence>

- [11] MĀSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2021*. [online]. 2022, [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>
- [12] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- [13] Zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky
- [14] HENDRYCH, Igor. *Vybrané kapitoly z penologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010. ISBN 978-80-7248-574-1.
- [15] Ukládání alternativních trestů v praxi. *JUSTICE.CZ* [online]. c2017 [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=ukladani-alternativnich-trestu-v-praxi>
- [16] NOVÁK, Tomáš a POKORNÁ, Alžběta. *Asertivita jako lék v profesních a mezilidských vztazích*. Praha: C.H. Beck, 2003, ix, 118 s. Populárně odborné příručky. ISBN 807179354X.
- [17] VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014, 815 s. ISBN 9788026206965.
- [18] Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody
- [19] MACHOVÁ, Renata. *Začleňování osob po výkonu trestu do společnosti*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2014, 68 s. Dostupné také z: <http://hdl.handle.net/10563/29502>. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií, Skupina managementu a ekonomiky. Vedoucí práce Němcová, Zuzana.
- [20] Výstupní oddělení ve věznicích. *Vězeňská služba České republiky* [online]. c2022 [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-horni-slavkov/sekce/vystupni-oddeleni-ve-veznicich>
- [21] SARPO. *Vězeňská služba České republiky* [online]. c2022 [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/sarpo>

- [22] ČERNÍKOVÁ, Vratislava. 2008, *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.
- [23] Sociální kurátor pro dospělé. *Praha 21* [online]. Praha: Lipanovičová Radka, 2020 [cit. 2022-04-01]. Dostupné z: <https://www.praha21.cz/odbor-socialnich-veci/socialni-kurator-pro-dospele>
- [24] *Metodika výkonu práce sociálního pracovníka – sociálního kurátora pro dospělé ORP Broumov* [online]. Broumov: Ing. Miloš Andrš, 2015 [cit. 2022-04-01]. Dostupné z: https://m.broumov-mesto.cz/assets/File.ashx?id_org=1276&id_dokumenty=19871
- [25] Zákon č. 257/2000 Sb.: Zákon o Probační a mediační službě. *Zákony pro lidi* [online]. c2010-2022, 2000 [cit. 2022-04-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257>
- [26] DAVIDOVÁ, Ivana et al. 2010 [cit. 2022-04-02]. *Metodická příručka pro sociální kurátory*. Ostrava. ISBN 978-80-7368-628-4
- [27] DVOŘÁKOVÁ, Magdaléna. *Pomoc a péče o propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody*. Praha, 2014. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Mgr. Lukáš Urban, PhD.
- [28] Dnešní právní formy neziskových organizací – NO. *BezvaVeška.cz* [online]. Jakub Stingl, 2018, 7.4.2018 [cit. 2022-04-05]. Dostupné z: <https://bezvavejska.cz/dnesni-pravni-formy-neziskovych-organizaci-no/>
- [29] Kdo jsme. *Rubikon centrum* [online]. Praha, c2022 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://www.rubikoncentrum.cz/kdo-jsme/>
- [30] Měříme dopad naší práce. *Rubikon centrum* [online]. Praha, c2022 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://www.rubikoncentrum.cz/merime-dopad-nasi-prace/>
- [31] O nás. *Za branou* [online]. Řevnice, c2010 - 2022 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://zabranou.cz/o-nas-3/>
- [32] O nás. *Na svobodě* [online]. Praha [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <http://www.na-svobode.cz/onas.html>

- [33] Spolek Lighthouse. *Lighthouse spolek* [online]. Praha: LIGHTHOUSE spolek [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: <http://www.lgh.cz/>
- [34] *Mezinárodní vězeňské společenství, z.s.* [online]. Praha: Mezinárodní vězeňské společenství [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: <https://mvs.cz/>
- [35] *Armáda spásy* [online]. Praha: Armáda spásy v České republice, c2016 [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: <https://armadaspasy.cz/>
- [36] *ARCIDIECÉZNÍ CHARITA PRAHA* [online]. Praha: Arcidiecézní charita Praha, c1919 - 2022 [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: <https://praha.charita.cz/>
- [37] *Český helsinský výbor, z.s.* [online]. Praha: Český helsinský výbor, c2022 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <http://www.helcom.cz/cs/>
- [38] NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2009, 498 s. ISBN 9788020016799.
- [39] VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita v edukační a sociální práci*. Pardubice. Univerzita Pardubice. 2012. ISBN – 9788073955076
- [40] HORÁK, Pavel, PhDr. Informace o realizaci standardizovaných programů zacházení s odsouzenými a o realizaci přípravy odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2014 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/volby/soubor/informace-o-realizaci-stand-programu-zachazeni-doc.aspx>
- [41] Program 3Z – Zastav se, zamysli se a změň se!. *Vězeňská služba České republiky* [online]. Vězeňská služba České republiky, c2022 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-ostrava/clanky/detail/program-3z-zastav-se-zamysli-se-a-zmen-se>
- [42] *Vězeňská služba České republiky: Statistické ročenky Vězeňské služby* [online]. 2022: Vězeňská služba České republiky, 2022 [cit. 2022-05-07]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>
- [43] KARBAN, Michal. *Agendy Probační a mediační služby v letech 2016–2020* [online]. Praha: Probační a mediační služba ČR, 2021 [cit. 2022-05-07]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/09/statistiky_agendy_pms_2016-2020.pdf

- [44] KARBAN, Michal. *Agendy Probační a mediační služby v letech 2017–2021* [online]. Praha: Probační a mediační služba ČR, 2022 [cit. 2022-05-07]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2022/03/statistiky_agendy_pms_2017-2021.pdf
- [45] RUBIKON centrum: *Výroční zprávy* [online]. Praha: RUBIKON centrum, 2022 [cit. 2022-05-07]. Dostupné z: <https://www.rubikoncentrum.cz/vyrocnizpravy/>
- [46] TOMÁŠEK, Jan. *Zaměstnání jako faktor desistence* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017 [cit. 2022-05-07]. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-166-0.
- [47] KVÁČA, Vladimír a Adela GOTTWALDOVÁ. *Závěrečná evaluační zpráva: Společně na svobodu* [online]. RUBIKON Centrum, 2021 [cit. 2022-05-07]. Dostupné z: https://www.rubikoncentrum.cz/wp-content/uploads/2021/01/ZEZ_Rubikon_SNS_1_0.pdf
- [48] JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristia jako věda žalární*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017 [cit. 2022-05-07]. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7452-131-7.
- [49] Resocializace. *Výchovný ústav Velké Meziříčí* [online]. Velké Meziříčí: Výchovný ústav Velké Meziříčí, c2022 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: <https://www.vuvm.cz/poradna/slovnicek-pojmu/resocializace#>
- [50] TOMÁŠEK, Jan, Simona DIBLÍKOVÁ a Miroslav SCHEINOST. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-163-9.
- [51] PIŇOSOVÁ, Aneta. *Vliv druhu trestu na kriminální recidivu*. Brno, 2018. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra právní teorie, obor Právo. Vedoucí práce Miloš Večeřa.
- [52] Zákon č. 293/1993 Sb.: Zákon o výkonu vazby. *Zákony pro lidi* [online]. Zlín: AION CS, 2022, 01.01.2022 [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-293>

- [53] Zákon č. 186/2016 Sb.: Zákon o hazardních hrách. *Zákony pro lidi* [online]. Zlín: AION CS, 2022, 01.01.2017 [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/nabidka/cs/2016-186/zneni-20170101#p140-1_p140-1-1
- [54] MĀSIAROVÁ, Lucie. Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2021. [online]. 2022, [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2020.pdf>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ABC Význam první zkratky

B Význam druhé zkratky

C Význam třetí zkratky

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 <i>Základní komponenty instrumentu SARPO a mechanismus hodnocení, vedoucí k tvorbě nejvhodnějšího programu zacházení</i> [40].....	21
Obrázek 2 <i>Recidiva muži</i> [42].....	47
Obrázek 3 <i>Recidiva ženy</i> [42]	47
Obrázek 4 <i>Recidiva mužů a žen v procentech</i> [42].....	48
Obrázek 5 <i>Recidiva mužů za rok 2021</i> [42].....	48
Obrázek 6 <i>Recidiva žen za rok 2021</i> [42].....	49
Obrázek 7 <i>Složení nových dohledů</i> [43][44].....	51
Obrázek 8 <i>Rozdělení alternativních trestů</i> [43][44]	52
Obrázek 9 <i>Vývoj průměrné délky zkušební doby (upraveno)</i> [43][44]	53
Obrázek 10 <i>Struktura trestné činnosti u podmíněně odsouzených s dohledem za rok 2021</i> [44].....	54
Obrázek 11 <i>Struktura trestné činnosti u podmíněně propuštěných s dohledem v roce 2021</i> [44].....	55
Obrázek 12 <i>Vývoj mediací v České republice</i> [43][44]	56
Obrázek 13 <i>Struktura případů, u kterých proběhla v roce 2021 mediace</i> [44]	57
Obrázek 15 <i>Počet klientů 2017 až 2021</i> [45].....	58
Obrázek 16 <i>Podíl mužů a žen</i> [45].....	59
Obrázek 17 <i>Podíl opakovaně trestaných klientů</i> [45].....	59
Obrázek 18 <i>Počet osob v přípravě na propuštění</i> [45].....	60
Obrázek 19 <i>Počet klientů, kterým pomáhali najít práci</i> [45]	61
Obrázek 20 <i>Počet klientů, kteří získali práci</i> [45]	61
Obrázek 21 <i>Podíl klientů, kteří v práci setrvali po zkušební době</i> [45].....	62
Obrázek 14 <i>Účinnost různých typů trestů</i> [50]	64

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 <i>Vývoj zaměstnanosti vězňů</i> [8].....	23
Tabulka 2 <i>Členění odsouzených dle počtu již vykonaných trestů odnětí svobody</i> [42]	46

